

«Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Попова О.Ю.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ” 2021 року

Випускна кваліфікаційна робота

Бакалавр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему **«Управління ефективністю діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності»**

Виконав(-ла): студент (-ка) 4 курсу, групи МЕНз-17

Спеціальності (напряму підготовки) 073 Менеджмент

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Швед С.М.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник доцент кафедри УФЕБ, к.е.н., доц. Мирошніченко Г.Б.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент професор кафедри ЕОО, д.е.н., доц. Ягельська К.Ю.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Нормо-контроль доц. каф. УФЕБ, к.е.н., доц. Антоненко В.М.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у цій кваліфікаційній роботі немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

Студент

(підпис)

Покровськ – 2021 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

Освітній ступінь бакалавр

Напрямок підготовки (спеціальність) 073 Менеджмент

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

_____/Попова О.Ю./

“ ____ ” _____ 2021 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Швед Світлані Миколаївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Управління ефективністю діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності»

керівник роботи Мирошніченко Ганна Борисівна к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від „19” квітня 2021 р. № 175

2. Строк подання студентом роботи 4 червня 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи офіційна статистична звітність, інформація періодичних джерел, наукові праці провідних вчених у галузі менеджменту, звітні дані підприємства

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні основи управління ефективністю діяльності підприємства. 2. Аналіз ефективності діяльності підприємства. 3. Удосконалення системи управління ефективністю підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності

5. Перелік графічного матеріалу (з точною вказівкою обов'язкових креслень)

Демонстраційний матеріал

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Мирошніченко Г.Б., доц. кафедри УФЕБ	24.05.2021	28.05.2021
Розділ 1. Теоретичні основи управління ефективністю діяльності підприємства	Мирошніченко Г.Б., доц. кафедри УФЕБ	19.04.2021	30.04.2021
Розділ 2. Аналіз ефективності діяльності підприємства	Мирошніченко Г.Б., доц. кафедри УФЕБ	30.04.2021	10.05.2021
Розділ 3. Удосконалення системи управління ефективністю підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності	Мирошніченко Г.Б., доц. кафедри УФЕБ	10.05.2021	24.05.2021
Висновки	Мирошніченко Г.Б., доц. кафедри УФЕБ	24.05.2021	28.05.2021
Нормо-контроль	Антоненко В.М., доц. кафедри УФЕБ	28.05.2021	4.06.2021

7. Дата видачі завдання 19.04.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Розділ 1. Теоретичні основи управління ефективністю діяльності підприємства	13.04.2021 – 30.04.2021	
2.	Розділ 2. Аналіз ефективності діяльності підприємства	30.04.2021 - 10.05.2021	
3.	Розділ 3. Удосконалення системи управління ефективністю підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності	10.05.2021 - 24.05.2021	
4.	Висновки за роботою, вступ	24.05.2021 – 28.05.2021	
5.	Оформлення роботи	28.05.2021 - 04.06.2021	

Студент

(підпис)

Швед С.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Мирошніченко Г.Б.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Швед С.М. Управління ефективністю діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 073 «Менеджмент» - ДонНТУ, Покровськ, 2021.

У кваліфікаційній роботі розкрито теоретичні основи управління ефективністю діяльності підприємства. Визначено сутність поняття «управління ефективністю». Проаналізовано існуючі показники оцінки і критерії ефективності діяльності підприємства. Розглянуто існуючі шляхи підвищення ефективності діяльності сучасного підприємства. Проаналізована організаційно-економічна діяльність підприємства ДП «ВК «Краснолиманська». Проведено аналіз ефективності діяльності підприємства ДП «ВК «Краснолиманська». Розроблена на основі методу аналізу ієрархій модель оцінки інвестиційної привабливості підприємства, через визначення приросту «вартості бізнесу».

Ключові слова: ефект, ефективність, критерії ефективності, метод аналізу ієрархій, управління ефективністю, вартість бізнесу

Список публікацій здобувача:

1. Швед С.М., Мирошниченко Г.Б. Методика оцінки вартості державного вугледобувного підприємства в умовах стабілізації його фінансово-економічної діяльності // Всеукраїнська наукова конференція студентів та молодих вчених (із зарубіжною участю) «Актуальні проблеми теорії менеджменту, маркетингу та фінансів: наукові ідеї та механізми реалізації», ДВНЗ «ДонНТУ» Покровськ. 2021. С. 157-159.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1 Сутність управління ефективністю діяльності підприємства.....	8
1.2 Аналіз існуючих показників ефективності діяльності підприємства..	15
1.3. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства.....	28
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..	32
2.1. Організаційно-економічна характеристика ДП «ВК «Краснолиманська».....	32
2.2. Аналіз показників ефективності діяльності першого рівня ДП «ВК «Краснолиманська»».....	36
2.3. Аналіз показників ефективності діяльності ДП «ВК «Краснолиманська»» другого рівня	42
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЙОГО ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	54
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТОК А Заява.....	68
ДОДАТОК Б Перелік публікацій	69
ДОДАТОК В Перелік зауважень щодо оформлення роботи.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств формування ефективної системи управління ефективністю діяльності, за допомогою якої підприємство має можливість постійно підвищувати свою конкурентоздатність у швидко мінливих ринкових умовах господарювання. В Україні у умовах постійної боротьби за енергетичну незалежність держави на передній план виходить питання забезпечення своєї економіки дешевими енергетичними ресурсами, тому вирішення питань щодо підвищення ефективності підприємств вугільної галузі потребують розробки конкретних заходів та рекомендацій.

Сучасні вугледобувні підприємства, особливо державні підприємства, стискаються з наступними проблемами у своєї діяльності: зниження продуктивності праці, збільшення витрат ресурсів, недостатній рівень конкурентоспроможності продукції, зниження фінансової стійкості та незалежності підприємства. Тому тема управління ефективністю діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності є актуальною.

Розгляду теоретичних та практичних питань щодо управління ефективності діяльності підприємств приділяли увагу, як вітчизняні так і зарубіжні вчені. Питаннями ефективності займалися такі вчені, як В. Парето, П. Друкер, Н. Кадлор, К. Макконел, С. Брю, К. Маркс та інші зарубіжні вчені. В працях вітчизняних вчених висвітлені питання, щодо визначення критерію ефективності діяльності підприємства. До цих вчених відносяться В. Вітленський, С. Пилипенко, Е. Грабосєв, С. Покропівний, Т. Говорушко, М. Полегенька, А. Касіч і багато інших. Але зараз, нажаль, питанням підвищення ефективності підприємств вугледобувної галузі приділяють мало уваги.

Мета дослідження – розробити рекомендації щодо підвищення управління ефективністю підприємства вугледобувної галузі в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності.

Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі були поставлені та вирішені наступні завдання:

- визначити сутність управління ефективністю;
- дослідити показники ефективності діяльності підприємства;
- розглянути існуючі шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства;
- проаналізувати техніко-економічну характеристику діяльності ДП «ВК «Краснолиманська»»;
- проаналізувати показники ефективності діяльності ДП «ВК «Краснолиманська»»;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності ДП «ВК «Краснолиманська»».

Об’єкт дослідження – система управління ефективністю діяльності підприємства.

Предмет дослідження – процеси та механізми управління ефективністю діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності.

Методи дослідження – узагальнення, систематизування, економіко-математичні, статистичні.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо визначення оцінки інвестиційної привабливості підприємства, через визначення приросту «вартості бізнесу», яку доцільно використовувати при визначенні управлінських рішень щодо антикризових заходів на підприємстві.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність управління ефективністю діяльності підприємства

Сьогодні в умовах світової фінансової кризи та високої інфляції існують проблеми щодо підвищення ефективності діяльності компаній, тобто: підвищення продуктивності праці, зменшення витрат ресурсів, підвищення конкурентоспроможності продукції, підвищення фінансової стійкості та незалежності підприємства.

Регулярний моніторинг показників ефективності діяльності підприємства недостатня умова для стабільного положення підприємства на ринку. Необхідно попереджувати контроль результатів, включати ключові значення показників ефективності у стратегічне планування бізнес-процесів підприємства, а також у розробку та впровадження засобів їх досягнення як частину оперативного управління підприємством.

Під час фінансової кризи в економіці, коли невизначеність на ринку зростає, значення та якість обґрунтування управлінських рішень, реалізація яких вимагає інвестицій або використання резервів компанії, підвищується.

Від якості управління та прийняття управлінських рішень залежить як ефективність економіки загалом, так і ефективність окремих підприємств.

У сучасних умовах господарювання ефективність є важливою характеристикою діяльності підприємства, від якої залежить його подальший розвиток. Для характеристики ефективності діяльності підприємства використовують такі поняття, як «ефект», «ефективність», «результативність», «ефективність діяльності», «оцінка діяльності підприємства» тощо [1].

Під «ефектом» прийнято розуміти оцінку співвідношення витрат, які були використані для досягнення результату діяльності, к самому результату

діяльності. Ефект як економічна категорія відображає перевищення результатів діяльності над витратами.

Щодо категорії «ефективність» серед вчених немає єдиного загальноприйнятого визначення. Розширення розуміння поняття «ефективність» повинно відображати взаємозв'язок та різні аспекти діяльності. «Ефективність» можна розглядати з позицій:

- результати та витрати;
- результати та цілі;
- результати та потреби;
- результати та значення.

Тому визначення сутності ефективності проявляється як складне поняття. Отже, ефективність слід визначати через різні критерії. Однак кожна багатокритеріальність вимагає спеціальних методів кореляції критеріїв. Залежно від того, як відбувається ця кореляція, будуть виходити різні значення ефективності [2].

Таблиця 1.1 – Сутність категорії «Економічна ефективність»

Зарубіжні автори	
1	2
Автори	Визначення
В. Парето	«це такий стан системи, при якому неможливо поліпшити стан будь-яких її елементів, при цьому не погіршивши стан інших. Це визначення також називають оптимумом Парето.» Його визначення впливає з «закону Парето» [3].
П.Друкер.	«максимально вигідне співвідношення між сукупними витратами і економіч-

Продовження таблиці 1.1

1	2
	ними результатами» [4].
Р. Каплан и Д. Нортон	«відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, витратам, що обумовили й забезпечили його отримання»[5] .
Н. Калдор и Д. Хикс	принцип компенсації «будь-які економічні зміни повинні розглядатися в якості результативності тільки в тому випадку, якщо одержувачі вигоди, гіпотетично, можуть компенсувати втрати тих, хто програв, і при цьому все одно залишаться у виграші» [6].
К. Маркс	Це результативність використання ресурсів.[7].
К. Макконелл і С. Брю	«зв'язок між кількістю одиниць обмежених ресурсів, які використовуються в процесі виробництва та отриманою кількістю потрібного продукту» [8].
Вітчизняні автори	
С. Мочерний	«ефективність — здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту до витрат, що забезпечили цей результат»[9].

Закінчення таблиці 1.1

1	2
А. Шегда	«ефективність підприємства являє собою комплексну оцінку кінцевих результатів використання основних і оборотних засобів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів за певний період часу» [10].
С. Покропивний	«ефективність як економічна категорія визначається за об'єктивно діючим законом економії робочого часу, що є основоположною субстанцією багатства й мірою витрат, необхідних для його нагромадження та використання суспільством»[11].
Є. Градобоев	«здатність підприємства отримувати більшу кількість корисних благ у розрахунку на одиницю використаних ресурсів, здатність розвиватися, зберігаючи збалансовану взаємодію всіх своїх підсистем» [12].

Розглядаючи категорію ефективності можна зробити висновок, що при визначенні цієї категорії науковці виділяють різні підходи. Важливо визначитися, з якими витратами належить порівнювати одержаний за ефективного виробництва результат [13]. Класифікацію підходів до визначення ефективності наведено на рис. 1.1.

На підприємствах ефективність класифікують за різними ознаками. На даний період не існує загальноприйнятої класифікації ефективності. Все залежить

від систематизації тих показників, за якими проводиться класифікація видів ефективності.

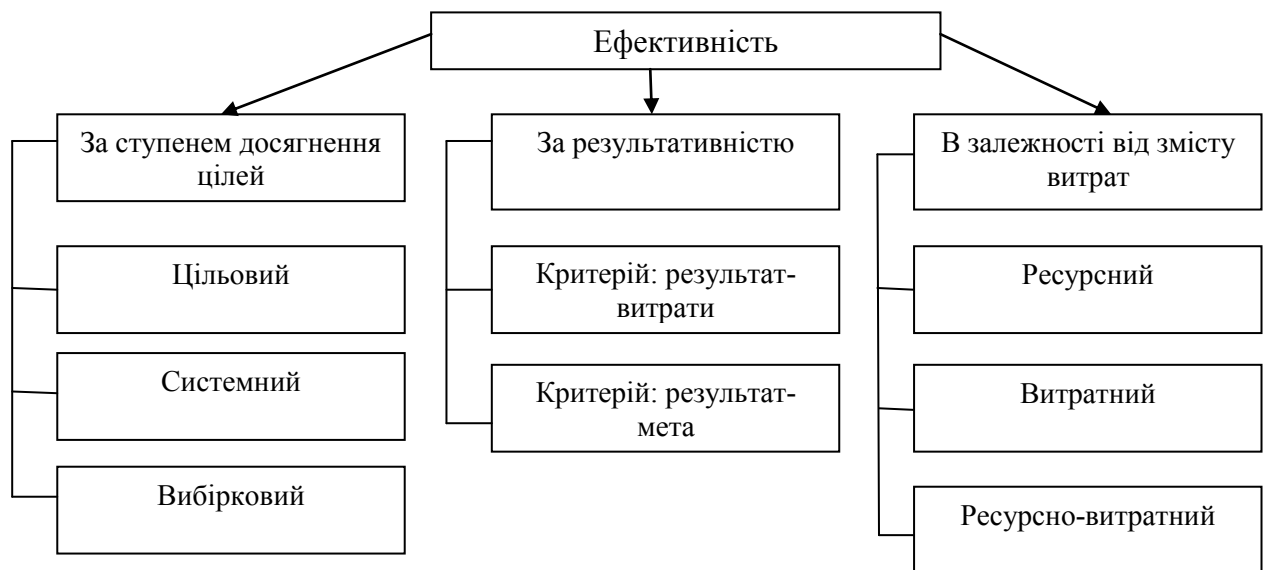

Рисунок 1.1 – Класифікація підходів щодо визначення категорії «ефективність»

В залежності від сфери ефективність розрізняють на:

- технологічну;
- економічну;
- соціальну;
- екологічну.

В залежності від виду діяльності поділяють на:

- ефективність господарської діяльності;
- ефективність фінансової діяльності;
- ефективність інвестиційної діяльності.

В залежності від зовнішньої середовища:

- внутрішня ефективність;
- зовнішня ефективність.

В залежності від бізнес-процесів підприємства розглядають ефективність:

- виробництва;
- капітальних вкладень;

- маркетингової діяльності;
- збуту;
- фінансову;
- матеріально-технічну.

Для підприємства основною ціллю існування є отримання прибутку, таким чином найбільше значення для підприємств є економічна ефективність.

За визначенням С.М. Пилипенко: «Економічна ефективність відображає: ступінь використання матеріальних, фінансових, трудових, природних та інших ресурсів; виробництво продукції відповідної вартості при найменших витратах; досягнення найбільшого обсягу виробництва з використанням ресурсів відповідної вартості; міру витрат на досягнення поставлених цілей» [1].

Кожне підприємство створює свою систему показників для оцінки рівня ефективності своєї діяльності. Модель оцінки ефективності діяльності є індивідуальною розробкою для кожного підприємства. Етапи розробки моделі див. рис. 1.2.

Узагальнюючи розробки вчених [14-17], доцільно сформувати етапи системи управління ефективністю на підприємстві для досягнення як оперативних, так і стратегічних цілей діяльності (див. рис. 1.2).

Так на першому етапі алгоритму формування системи оцінки ефективності підприємства приділяється виявленню ситуативних факторів, внутрішні та зовнішні впливи на рівень ефективності підприємства, заснований на використанні аналітичних методів, методів синтезу та порівняння. Все це дозволить обґрунтувати всебічне висвітлення проблеми.

На другому етапі критерії та показники оцінки ефективності охоплюють та характеризують всю діяльність підприємства.

Третій етап вимагає використання наступних методів: кореляційний аналіз, метод порівняння з нормативними показниками, методи групування.

Четвертий етап проходить з використанням таких методів, як методи системного і порівняльного аналізу, методів групування, вертикального та горизонтального аналізу.

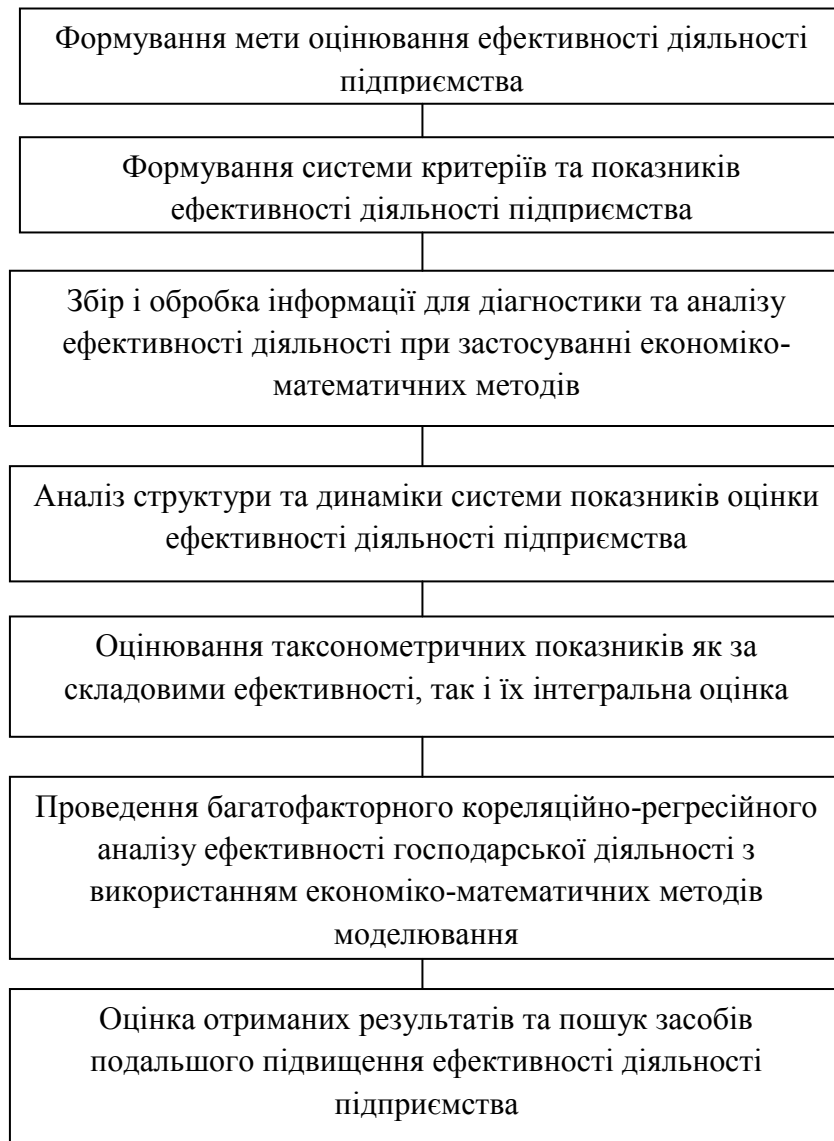

Рисунок 1.2 – Алгоритм системи оцінки ефективності на підприємстві.

**Узагальнено автором [14-17]*

П'ятий етап використовує метод таксономії, збалансованої системи показників, групування, інтегральний метод, критерії мінімакс, метод грошової доданої вартості.

Шостий етап використовує методи економіко-математичного моделювання, інтегральні, факторного аналізу.

На сьомому етапі застосовуються методи прогнозування. Високоєфективною методикою прогнозування на сучасному етапі є застосування методу моделювання штучних нейронних мереж.

Таким чином, узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що ефективність є складним і багатоаспектним економічним поняттям. Повноцінно

проаналізувати та оцінити ефективність діяльності підприємства можливо на основі системи показників та критеріїв. Така система повинна надавати всебічну оцінку використання ресурсів на основі комплексу загальноекономічних показників, сприяти визначенню резервів підвищення ефективності та стимулювати використання цих резервів.

1.2 Аналіз існуючих показників ефективності діяльності підприємства

Визначення ефективності діяльності підприємства (організації) в сучасних ринкових умовах, є однією з важливих характеристик прибутковості компанії та ефективності управління компанією, це сприяє майбутньому розвитку компанії в умовах високої ринкової невизначеності та конкуренції.

Ефективна діяльність підприємства (організації) дозволяє швидко реагувати на вплив різноманітних криз, політичних та економічних проблем в країні, мінімізувати наслідки від неузгодженості рішень менеджерів всередині компанії та є пріоритетом у вирішенні цих проблем. Удосконалення ефективності діяльності підприємства (організації) та управління підприємством полягає не лише у досягненні нових цілей та принципів в управлінні для задоволення потреб споживачів і розширенні ринкових можливостей для суспільства, а і в швидкій і своєчасній реакції керівництва компанії на негативний вплив зовнішніх факторів на внутрішнє середовище організації. Тому основною метою підвищення ефективності підприємства – є, по-перше, раціональне використання всіх корпоративних джерел та їх потенціалу загалом, а по-друге, формування нових концепцій сучасного управління підприємством (організації), розробки теоретичних, методологічних та практичних інструментів управління, розвиток економічних, інформаційно-комунікаційних технологій.

Загальноприйняті два теоретичних підходу до визначення ефективності діяльності підприємства.

По перше – витратний підхід, який передбачає визначення ефективності використання ресурсів підприємства тільки в певному процесі цих ресурсів.

По-друге – ресурсний підхід, який передбачає визначення ефективності використання всієї маси виробничих ресурсів підприємства.

Ці підходи застосовуються в традиційному визначенні ефективності підприємства за «моделлю Дюпона».

«Модель Дюпона» – це характеристика рентабельності капіталу підприємства. Модель Дюпона (англ. The DuPont System of Analysis, формула Дюпона) – метод фінансового аналізу оцінки ключових факторів, що визначають рентабельність підприємства. Даний метод був вперше використаний компанією «DuPont» на початку 20-го століття і являє собою факторний аналіз, тобто виділення основних факторів, що впливають на ефективність діяльності підприємства [18].

Відповідно до моделі Дюпон формуються дві групи показників відповідно до рівня (табл. 1.2):

- показники, які характеризують діяльність підприємства у цілому – перший рівень (див. рис. 1.3);
- показники, які характеризують витрати підприємства – другий рівень.

Сутність «Моделі Дюпона» ґрунтується на розкладанні коефіцієнта рентабельності на фактори, що відображають різні аспекти діяльності підприємства з метою управління рентабельністю [18].

Таблиця 1.2 – Характеристика показників оцінки ефективності «моделі Дюпона»

Назва	Формула	Характеристика
1	2	3
Двухфакторна «модель Дюпона» – первісна модель	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина активів}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Дохід}} * \frac{\text{Дохід}}{\text{Середня величина активів}}, \quad (1.1)$ де ROA – коефіцієнт рентабельності активів підприємства (return on assents)	Відображає характеристику взаємозв'язку між рентабельністю і двома факторами та дозволяє

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
	$ROA = ROS * K_{oa}, \quad (1.2)$ де ROS – коефіцієнт рентабельності продажу (return on sales) K_{oa} – коефіцієнт оборотності активів.	оцінити внесок системи продажу товарів (послуг) підприємства (організації) та ступені інтенсивності використання активів в формування рентабельності підприємства (організації)
Трьохфакторна «модель Дюпона»	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Дохід}} * \frac{\text{Дохід}}{\text{Активи}} * \frac{\text{Активи}}{\text{Власний капітал}}, \quad (1.3)$ де ROE – коефіцієнт рентабельності власного капіталу (return on equity)/ $ROE = ROS * K_{oa} * LR, \quad (1.4)$ де LR – коефіцієнт капіталізації (коефіцієнт фінансового важеля) (Leverage ratio).	Характеризує вплив на рентабельність операційної діяльності, інвестиційної та фінансової. Тобто ефективність операційної діяльності підприємства напряму визначає рентабельність підприємства та його інвестиційну привабливість.
П'ятифакторна «модель Дюпона»	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Прибуток до оподаткування}} * \frac{\text{Прибуток до оподаткування}}{\text{Прибуток до оподаткування та виплат, \%}} * \frac{\text{Прибуток до оподаткування та виплат, \%}}{\text{Дохід}} * \frac{\text{Дохід}}{\text{Активи}} * \frac{\text{Активи}}{\text{Власний капітал}}, \quad (1.5)$ $ROE = TB * IB * ROS * K_{oa} * LR, \quad (1.6)$	Рентабельність власного капіталу підприємства формується за рахунок: податкової ставки, відсотків по позикового капіталу, ефективності

Закінчення таблиці 1.2

1	2	3
	де TB – коефіцієнт податкового тягара (Tax Burden), IB – коефіцієнт процентного тягара (Interest Burden).	продажів, результативності інвестиційної діяльності та фінансового ризику

*Сформовано за [18].

«Модель Дюпона» та її перетворення у три- та п'ятифакторні модифікації дозволяє компанії швидко оцінити вплив різних факторів на формування вартості компанії та її привабливість для акціонерів за нормою рентабельності власного капіталу.

Основна перевага моделі полягає в тому, що її легко розрахувати та проаналізувати. Це призвело до домінування цієї моделі у фінансовому аналізі американських компаній до 1970-х років. Визначені фактори, що визначають прибутковість компанії для акціонерів, легко пов'язані з операційними планами компанії. Недоліками моделі є те, що річна фінансова звітність не є цілком надійним джерелом інформації про діяльність компанії [18].

Показники ефективності діяльності підприємства другого рівня наведені на рис. 1.3.

Проаналізуємо більш детально показники, наведені на рис.1.3.

Так, до показників першого рівню, крім вже проаналізованих показників за «моделлю Дюпона», відносяться показники:

- ефективність управління витратами:

$$E_v = \frac{EBIT}{\text{Загальна собівартість товару (послуги)}}, \quad (1.7)$$

де $EBIT$ – прибуток до вирахування відсотків і податків.

Цей показник характеризує вихід товару(продукції) в кожній гривні прибутку до оподаткування та вирахування відсотків.

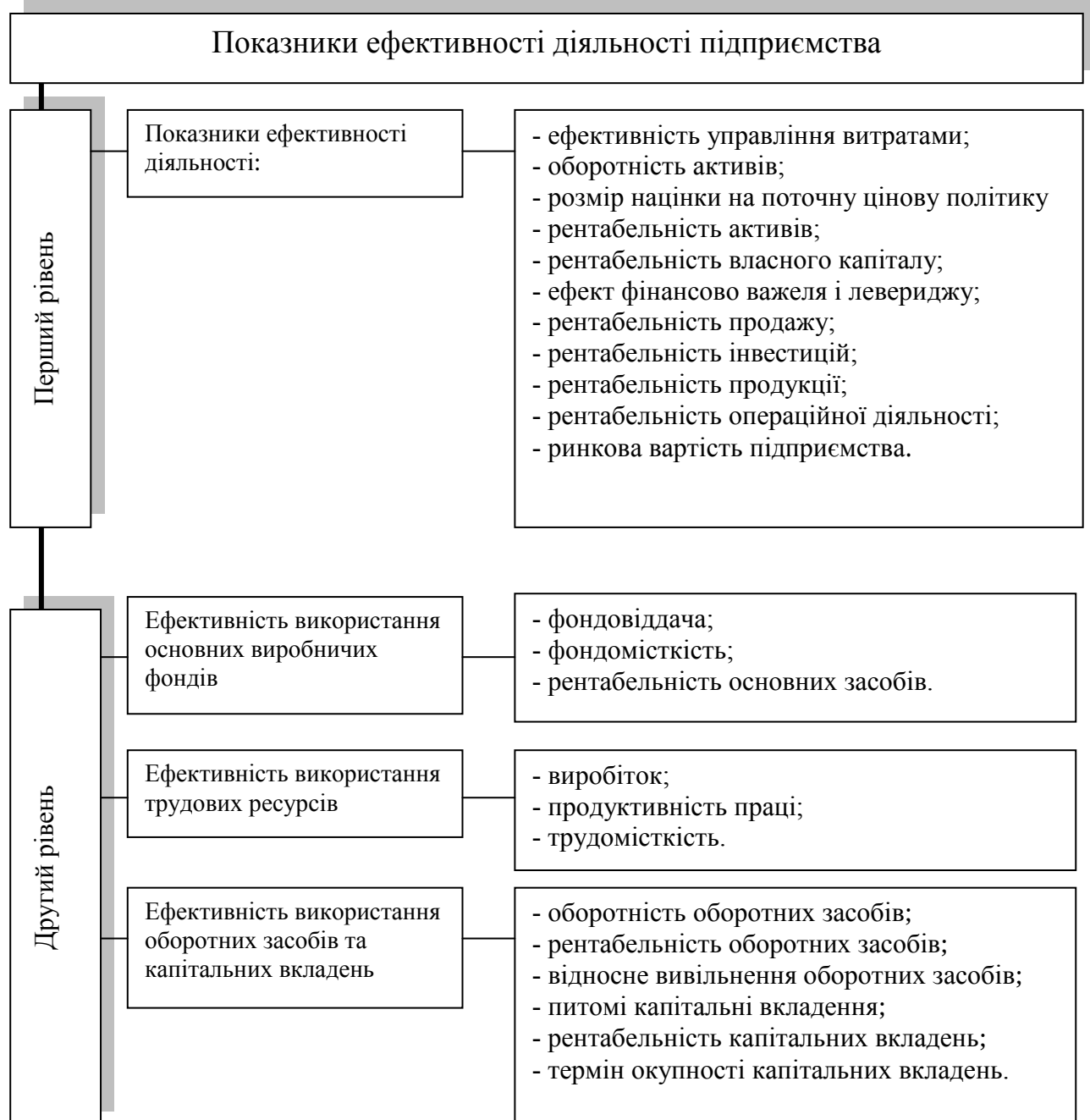

Рисунок 1.3 – Рівні та показники ефективності діяльності підприємства (організації). *Систематизовано [19; 20]

- оборотність активів [21]:

$$OA = \frac{A}{TAT}, \quad (1.8)$$

де OA – показник оборотності активів підприємства (організації).

A – сума активів підприємства (організації).

TAT – коефіцієнт оборотності активів, раз.

Цей показник характеризує ділову активність підприємства (організації). Зростання показника показує здатність підприємства вилучити задіяні фінансові кошти на підвищення інтенсифікації своєї поточної діяльності.

- розмір націнки на поточну цінову політику підприємства:

$$H = \frac{\text{Торгова націнка}}{\text{Дохід від реалізації}}, \quad (1.9)$$

Цей показник характеризує ефективність цінової політики підприємства (організації). Нормативного рівень цього показника відсутній, але можна порівнювати цей показник з показником підприємства-конкурента.

- ефект фінансового важеля:

$$ЕФВ = ІК * ((1 - K_n) - СП) * \frac{ПК}{ВК}, \quad (1.10)$$

де $ІК$ – ставка доходності на інвестований капітал після виплати податків,

K_n – коефіцієнт оподаткування (відношення суми податків до суми прибутку),

$СП$ – ставка кредитного відсотка,

$ПК$ – позиковий капітал,

$ВК$ – власний капітал.

Характеризує процент збільшення рентабельність власного капіталу в результаті залучення позичених коштів в оборот підприємства. Він виникає в тих випадках, коли економічна рентабельність вище кредитного проценту [22].

- ефект фінансового левериджу:

$$ROE = (1 - t) * ROA, \quad (1.11)$$

де ROE – рентабельність власного капіталу;

t – ставка податку на прибуток;

ROA – рентабельність активів.

Цей показник характеризує приріст рентабельності власного капіталу та показує наскільки зростає дохідність використання позикових коштів.

- рентабельність продажу (ROS) можна розрахувати за двома показниками:

а) загальна рентабельність продажу:

$$R_{\text{прод}}^{\text{заг}} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції}}{\text{Дохід від реалізації}} * 100\%, \quad (1.12)$$

б) чиста рентабельність від реалізації:

$$R_{\text{прод}}^{\text{ч}} = \frac{\text{Чистий прибуток підприємства від реалізації продукції}}{\text{Дохід від реалізації}} * 100\%, \quad (1.13)$$

$$ROS = \frac{NetProfit}{Revenue} * 100\%, \quad (1.14)$$

де NetProfit – чистий прибуток;

Revenue – чистий дохід від реалізації.

Важливіший показник ефективності діяльності підприємства, характеризує яку суму операційного прибутку одержує підприємства з кожної гривні обсягу реалізованої продукції. Він розраховується як в цілому по підприємству, так і за окремими видами продукції.

- рентабельність інвестицій:

$$ROI = \frac{NP + (P_b - P_s)}{P_s} * 100\%, \quad (1.15)$$

де NP – прибуток (доходи від володіння активом);

P_b – ціна продажу активу,

P_s – ціна покупки активу.

Показує, скільки грошових одиниць було потрібно підприємству для отримання однієї грошової одиниці прибутку. Цей показник є одним з найбільш важливих індикаторів конкурентоспроможності підприємства [23].

- рентабельність продукції:

$$R_{\text{продукції}} = \frac{Profit}{PC+MC+AC} * 100\%, \quad (1.16)$$

Profit – загальний прибуток підприємства,

PC – виробнича собівартість,

MC – витрати на збут продукції,

AC – адміністративні витрати.

Цей показник дає можливість визначити, яка продукція більш прибуткова, тобто вигідніша для виробництва. Однак слід урахувати, що собівартість має відповідати витратам виробництва на основі рівноважних цін [22].

- рентабельність операційної діяльності:

$$R_o = \frac{PO}{OC} * 100\%, \quad (1.17)$$

де *PO* – прибуток від операційної діяльності;

OC – операційні витрати.

За допомогою цього показника оцінюють ефективність діяльності підприємства щодо ефективності управління виробничої собівартістю та збутовою діяльністю.

- рентабельність господарської діяльності:

$$R_{\text{гос.д}} = \frac{P_{\text{г.д}}}{OC} * 100\%, \quad (1.18)$$

де *P_{г.д.}* – прибуток від господарської діяльності,

Оцінюють ефективність управління загальногосподарською діяльністю на підприємстві.

- рентабельність основної діяльності:

$$R_d = \frac{P_{o.d.}}{OC} * 100\%, \quad (1.19)$$

де $P_{o.d.}$ – прибуток від основної діяльності підприємства.

Характеризує ефективність управління основної діяльності підприємства.

Характеристику системи показників ефективності діяльності підприємства другого рівня наведено у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Показники ефективності діяльності підприємства (другий рівень)

Назва	Формула розрахунку	Характеристика
1	2	3
Ефективність використання трудових ресурсів		
Ефективність використання трудового потенціалу	$E_{т.п.} = \frac{\Phi_{\phi}}{\Phi_e} * 100\%, \quad (1.20)$ де Φ_{ϕ} – фактичний фонд робочого часу, людиноднів, Φ_e – ефективний фонд робочого часу, людиноднів	Показник аналізується в динаміці. Чим вище питома вага фактичного фонду робочого часу, тим ефективніше використовується персонал підприємства.
Індекс продуктивності праці	$I_{п.п.} = 100\% - \frac{\Delta Q_{п.}}{\Delta Q}, \quad (1.21)$ $\Delta Q_{п.}$ – приріст чисельності, ΔQ – приріст обсягу виробництва продукції.	Характеризує стан використання наявної чисельності на підприємстві.
Виробіток	$B = \frac{ВП}{ч}, \quad (1.22)$	Характеризує кількість виробленої продукції, яка припадає на одного

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
	де Ч – середньооблікова чисельність підприємства	працюючого
Трудомісткість	$T = \frac{\Phi_e}{ВП}, \quad (1.23)$ де ВП – обсяг валової продукції підприємства	Характеризує ефективність використання затрат робочого часу на виробництво одиниці продукції
Ефективність використання основних фондів		
Фондомісткість	$\text{Фон. М} = \frac{ОФ}{ВП}, \quad (1.24)$ де ВП – обсяг виробленої продукції, ОФ – середньорічна вартість основних засобів підприємства.	Характеризує вартість основних фондів підприємства. Яка припадає на 1 грн. обсягу виробленої продукції.
Фондовіддача	$\text{Фонд. Від.} = \frac{ВП}{ОФ}, \quad (1.25)$ де ВП – обсяг виробленої продукції, ОФ – середньорічна вартість основних засобів підприємства.	Характеризує ефективність використання основних виробничих засобів, тобто скільки виробленої продукції доводиться на 1 грн основних засобів підприємства.
Рентабельність основних фондів	$R_{о.ф.} = \frac{\Pi}{ОФ} * 100\%, \quad (1.26)$ де Π – чистий прибуток підприємства,	Характеризує доходність використання основних засобів підприємства

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
	ОФ – середньорічна вартість основних засобів підприємства.	
Ефективність використання оборотних засобів та капітальних вкладень		
Оборотність оборотних засобів	$K_{об} = \frac{ВП}{Об.К}, \quad (1.27)$ де ВП – обсяг виробленої продукції підприємства,	Характеризує ефективність використання оборотних засобів на підприємстві
Рентабельність оборотних засобів	$R_{о.ф.} = \frac{\Pi}{Об.К} * 100\%, (1.28)$ де Π – чистий прибуток підприємства, Об.К – середньорічна вартість оборотних засобів підприємства.	Характеризує доходність використання оборотних коштів підприємства
Відносне вивільнення оборотних засобів	$OK_{вив} = \frac{P_1 T_0}{D} - \frac{P_1 T_1}{D} = \frac{P_1}{D} (T_0 - T_1), (1.27)$ де $OK_{вив}$ – сума вивільнених оборотних засобів, грн.; P_1 – обсяг реалізованої продукції за розрахунковий період, грн.; $T_0 - T_1$ – тривалість обороту відповідно в попередньому та розрахунковому періодах, днів.	Характеризує стабільність або зростання оборотних засобів при зростання обсягів реалізації продукції.

Закінчення таблиці 1.3

1	2	3
Питомі капітальні вкладення	$ПтК = \frac{K}{P}, \quad (1.28)$ де Р – обсяг реалізованої продукції, К – сума капітальних вкладень	Характеризує обсяг капітальних вкладень на одиницю введення в дію виробничих потужностей
Рентабельність капітальних вкладень	$R_{o.f.} = \frac{\Delta\P}{K} * 100\%, \quad (1.29)$ де П – приріст прибутку підприємства, К – сума капітальних вкладень, що причинили приріст прибутку.	Характеризує дохідність капітальних вкладень, які призвели до росту прибутку підприємства
Термін окупності капітальних вкладень	$T = K / \Delta\P, \quad (1.30)$ де К – сума капітальних вкладень, ΔП – приріст прибутку підприємства	Характеризує час, упродовж якого сума прибутку, одержана у зв'язку з капітальними вкладеннями, зрівняється або перевищить суму капітальних вкладень.

Як бачимо з проведеного аналізу для оцінки ефективності діяльності підприємства використовують безліч показників, що ускладнює можливість швидко реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища при стратегічному управлінні підприємством.

На практиці для комплексного визначення ефективності діяльності підприємства (організації) використовують інтегральні показники ефективності. Але треба наголосити, що незважаючи на достатність теоретичних надбань, щодо формування методик інтегральної оцінки ефективності, не існує єдиного підходу до формування основних показників ефективності діяльності підприємства,

методик її визначення та інтерпретацій її параметрів. Цей механізм може бути використаний методом комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства. Інтегральний показник ефективності діяльності підприємства, розвинений на основі аналізу основних показників першого і другого рівня ефективності діяльності підприємства здатен ретельно оцінити фінансово-економічні показники діяльності компанії, виявити недоліки в роботі та запропонувати керовані принципи розвитку. Крім того, вирішальне значення інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства в можливості прогнозувати стратегічний розвиток підприємства (організації) [24].

Методика побудови інтегрального показника ефективності може складатися з декількох етапів.

1 етап. Формування інформаційної бази збалансованих показників оцінки ефективності діяльності підприємства.

2 етап. Формування показників ефективності діяльності підприємства за стандартизованих значень. Тобто так як показники мають різну природу вимірювання та незрівнянні один з іншим, то значення показників треба привести до стандартизованих даних.

3 етап. Формування «точки еталону». Формуються диференційована матриця спостережень показників, та всі показники поділяються на стимулятори та дестимулятори, для прийняття ефективних управлінських рішень, щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

4 етап. Розрахунок інтегрального показника ефективності діяльності підприємства.

5 етап. Формування висновків щодо отриманого показника ефективності діяльності підприємства.

Розробка методики розрахунку інтегрального показника ефективності діяльності підприємства дозволить оперативно оцінити ефективність використання всіх ресурсів підприємства. Опираючись при оцінці ефективності діяльності підприємства на інтегральні показники, можливо визначити проблемні частини у виробничій та фінансовій діяльності підприємства та запропонувати

дієві заходи щодо підвищення ефективності підприємства по зонам його діяльності.

1.3 Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства

Питання підвищення ефективності діяльності підприємства (організації) є однією з найважливіших проблем ринкової економіки. Вирішення цього питання необхідно для підвищення конкурентоспроможності підприємства (організації) та збереження його ринкових позицій.

Основна проблема підвищення ефективності виробництва це постійне вирішування питання як збільшити економічні результати діяльності організації при мінімальному використанні ресурсів.

При здійсненні економічної діяльності будь-який суб'єкт господарювання намагається вирішити виникаючі труднощі в підтримці прибутку від своєї діяльності на належному рівні та раціональному використанні своїх фінансових та виробничих ресурсів

Фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства, поділяються на внутрішні та зовнішні (див. рис. 1.4). К зовнішнім факторам відносяться:

Ефективність діяльності підприємства						
Фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства						
Зовнішні				Внутрішні		
Економічні	Політичні	Соціально-культурні	Технологічні	Сума витрат підприємства і їх структура	Стан і сума фінансових ресурсів підприємства	Продукція підприємства і її доля на ринку

Рисунок 1.4 – Фактори, що впливають на ефективність підприємства

- економічні, впливають на діяльність підприємства через макроекономічну складову. На ефективність впливає стан економіки країни, інфляційний стан, відсоткові ставки за кредитами, курси валют, стан розвитку фондового ринку та інше;

- політичні, впливають на ефективність діяльності через вплив грошово-кредитної політики, зміни податкового законодавства, державного політичного курсу, інші політичні та правові фактори;

- соціально-культурні, впливають на організацію кадрової політики підприємства;

- технологічні, технологічний вплив проявляється через досягнення науково-технічного прогресу, впровадження нових технологій виробництва;

Всі ці фактори мають безпосередній вплив на діяльність підприємства, але само підприємство впливати на ці фактори може тільки побічно.

На внутрішні фактори може впливати керівництво підприємства. Підвищення ефективності може проходити шляхом впливу на суму витрат підприємства через впровадження заходів щодо ефективного зниження собівартості продукції. Для підвищення ефективності діяльності підприємства важно визначення раціонального співвідношення постійних та змінних витрат в собівартості виробництва.

Іншим внутрішнім фактором стабільності компанії є склад і структура власних фінансових ресурсів та правильна стратегія і тактика управління ними. Чим більше компанія та чим більші у неї фінансові ресурси, особливо прибуток, тим надійніше вона може почуватись у конкурентному середовищі. При цьому дуже важливою є не лише величина валового прибутку, а й фактична частка прибутку яка може бути направлена на розвиток виробництва [25].

Всі внутрішні фактори, позитивно впливаючи на ефективність діяльності підприємства, збільшують потенціал підприємства (механізм управління перетворенням ресурсів у процеси та отримання від впровадження процесів певних результатів (ресурсів), управління взаємодією та взаємним розвитком ресурсного та процесуального потенціалу підприємства).

Так як підприємство для підвищення ефективності може впливати тільки на внутрішні фактори, то процес розробки заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства можна представити наступним алгоритмом (див. рис. 1.5).

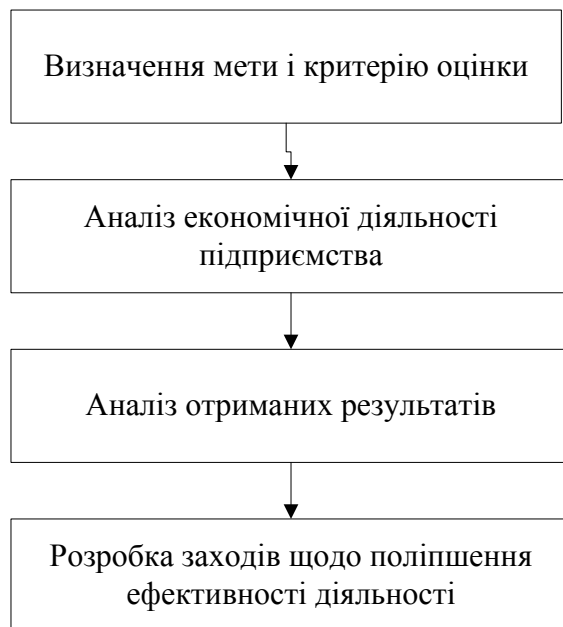

Рисунок 1.5 – Алгоритм підвищення ефективності діяльності підприємства

Шляхи управління підвищенням ефективності діяльності підприємства повинні охоплювати всі сфери інтересів підприємства. Це все можна вирішити за рахунок розвитку концепції управління збалансованими показниками «Нортон-Каплана». В цій концепції розроблено чотири перспективи щодо управління ефективною діяльністю підприємства: фінанси, ринок, внутрішні процеси та навчання.

Інструментами для підвищення ефективності підприємства є:

- зниження витрат, яке не буде відбивається на якості виробництва;
- модернізація внутрішніх виробничих процесів;
- пошук нових управлінських методик та навчання персоналу;
- «правильний» маркетинг;
- зниження працеемності продукції;
- підвищення продуктивності праці;
- раціональне використання фінансових ресурсів;

- зниження фондоємності продукції;
- активізація інвестиційної діяльності підприємства.

Підвищення ефективності виробництва залежить від кращого використання основних фондів. Сформований виробничий потенціал потрібно використовувати більш інтенсивно:

- підвищувати ритмічність виробництва;
- підвищувати коефіцієнт використання обладнання;
- підвищувати використання виробничих площ.

Результатом організації інтенсивного використання продуктивних сил є прискорення їх зростання без подальших капітальних вкладень.

Висновки до розділу 1

Розгляд теоретичних основ управління ефективністю підприємства дозволив сформулювати наступні висновки, щодо визначення сутності ефективності діяльності, яке запропоновано розглядати з позицій витратності та результативності.

Аналіз існуючих показників оцінки ефективності діяльності підприємства дозволив сформулювати системи оцінки показників першого та другого рівня. До першого рівня відносяться показники ефективності діяльності щодо використання ресурсів, до другого рівня – показники ефективності основних засобів, показники ефективності трудових ресурсів, показники ефективності оборотних засобів та капітальних вкладень.

Доведено, що для комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства доцільно використовувати інтегральні показники, що дозволяє в подальшому на основі проведеного аналізу формувати стратегічний розвиток підприємства (організації). Опираючись при оцінці ефективності діяльності підприємства на інтегральні показники, можливо визначити проблемні частини в виробничій та фінансовій діяльності підприємства та запропонувати дієві заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційно-економічна характеристика ДП «Вугільна компанія «Краснолиманська»

Державне підприємство «ВК «Краснолиманське» засновано у формі державній власності згідно з наказом Мінпаливенерго України від 5.11.2001 р. №535 та належить до сфери діяльності Міністерства енергетики та вугільної промисловості України.

Історія розвитку шахти йде з 1958 року, вже у 1962 році шахта «Краснолиманська» досягла проектної потужності видобутку вугілля – 4017 т. вугілля за добу. Після завершення робіт по реконструкції і введення в експлуатацію горизонту 545м проектна потужність збільшена до 1.8 млн т. за рік. Пізніше встановлена виробнича потужність була збільшена до 2,1 млн. т за рік, максимальна фактична досягнута потужність – 3,37 млн. т (2000 р.) [26].

Розрахований термін служби шахти – до 2010 року, однак в зв'язку з тим, що шахта добувала в окремі роки 2,5 і більше млн. т вугілля, основні запаси було вичерпано раніше. Для продовження терміну служби введено у відробку резервний блок (пласт m24) і готується до відробки заскидова частина, розкриття якої ще не закінчено. Шахта зберігає високий рівень добування за рахунок запасів, переданих їй від шахти ім. О. Г. Стаханова [26].

Основними напрямками діяльності підприємства є:

- добування і збагачення кам'яного вугілля;
- оптова торгівля палива;
- посередництво в торгівлі паливом;
- перспективний розвиток підприємства;
- нове будівництво, реконструкція, технічне оснащення;
- забезпечення вугільною продукцією споживачів відповідно до державного замовлення та за договорами купівлі-продажу;

- інша діяльність незаборонена чинним законодавством України.

У таблиці 2.1 наведено основні юридичні дані підприємства [27].

Таблиця 2.1 – Основні ідентифікаційні реквізити ДП «ВК «Краснолиманська»»

Повне найменування	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «Вугільна компанія «Краснолиманська»».
Код за ЄДРПОУ	31599557
Організаційно-правова форма	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
Місцезнаходження	Юридична адреса: 85310, Донецька область, місто Покровськ, місто Родинське, вулиця Перемоги, буд. 9 Фактична адреса: 85340, Донецька область, Покровський район, смт.Новоєконмічне, вулиця Степова, буд.1

Місія підприємства – від удосконалення виробничих процесів та технологій компанії до підвищення добробуту працівників і міста.

Організаційна структура компанії лінійна-функціональна та наведена на рис. 2.1.

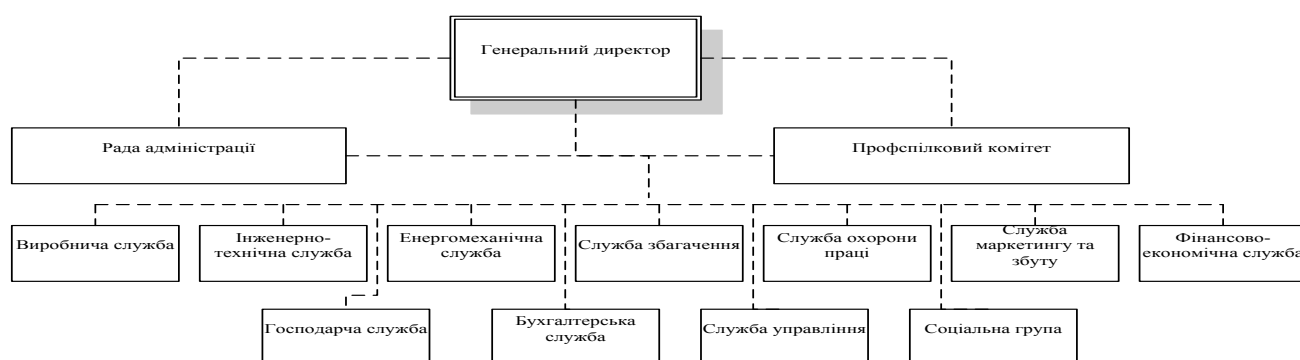

Рисунок 2.1 – Організаційна структура ДП «ВК «Краснолиманська»»

Перевагами лінійно-функціонального управління для ДП «ВК «Красноліманська» є швидкий та якісний контроль за діяльністю підрозділів і працівників та удосконалення координації у функціональних підрозділах.

Аналіз видобутку вугілля на підприємстві встановив, що підприємством за період 2016-2020 фактично видобуто 912,5 тис.т. Динаміку видобутку вугілля наведено на рис. 2.2.

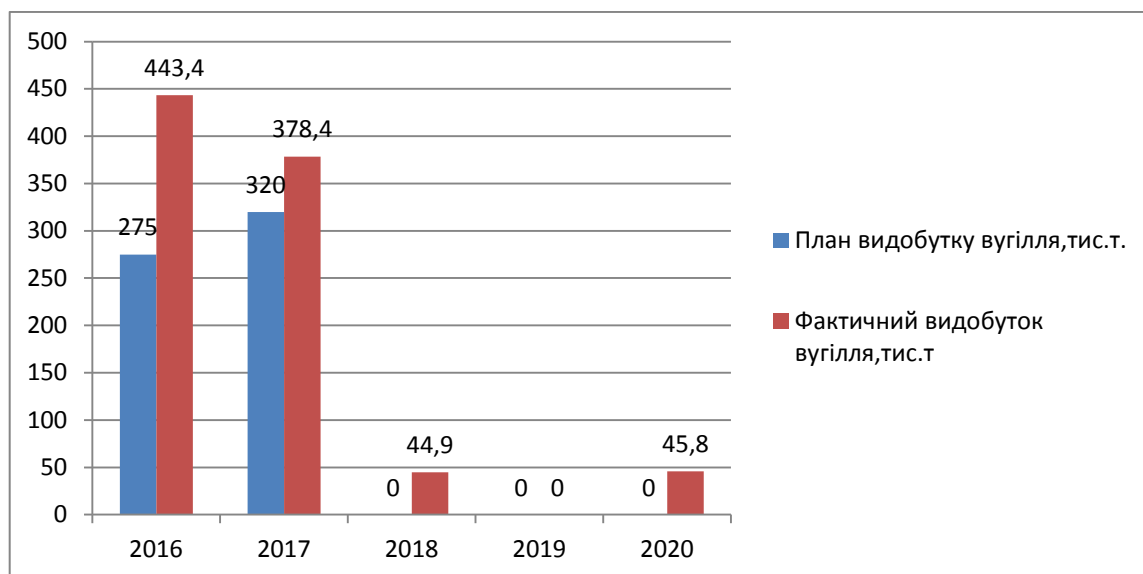

Рисунок 2.2 – Динаміка видобутку вугілля ДП «ВК «Красноліманська»» 2016-2020 рр.

Аналіз рис. 2.2 свідчить, що в період 2016-2017 рр. плановий видобуток вугілля виконувався на 100%. Так, у 2016 р видобуток вугілля був на рівні 160%, а в 2017 р – 118. У 2016 році у роботі було 3 шахтопластів, то з 2017 року в роботі є тільки 1 шахтопласт. Підприємство знаходиться в кризовому стані. Основним джерелом формування чистого доходу підприємства є надання послуг з видобутку вугілля ТОВ «Красноліманське», частка якої складає 99,4% від загального доходу підприємства. Інші операційні доходи складають 0,6% [28].

За період з 2018 – 2020 рр. операційні доходи складають 99% загального прибутку підприємства, а саме: надання загально шахтних послуг та підрядних робіт для ТОВ «Красноліманська».

У таблиці 2.2 наведено аналіз основних показників економічної діяльності.

Таблиця 2.2 – Аналіз основних показників економічної діяльності ДП «ВК «Краснолиманська»» 2016-2020 рр., тис.грн

Назва	2016		2017		2018		2019		2020		Абс.відх	Відн.відх
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	2019/2016	2019/2016
Чистий дохід	120330	216898	194495	308566	0	106738,6	0	124337,8	0	638871	421973	294,54
Собівартість	106329	436199	286818	267684	0	145667	0	1380010	0	976570	540371	223,88
Валовий прибуток	14001	-219301	-92323	40882	0	-38928,4	0	1255672	0	-337699	-118398	153,98
Адміністративні витрати	7313	9928	10888	6431	13583	4453	5688,8	1865	16767,5	5497	-4431	55,36
Витрати на збут	1688	1766	1242	3617	0	5912	0	0	0	0	-1766	0
Дохід від операційної діяльності	1854372	2103487	24673801	1436892	796726	1140696	0	258868	0	44608	-2058879	2,12
Витрати від операційної діяльності	1918430	1911568	2356964	1574479	766780	1119968	0	200678	0	132692	-1778876	6,94
Чистий прибуток	-64058	191919	22316837	-137587	29946	20728	0	58190	0	-88084	-280003	-45,89
Сукупний дохід	-64058	157373,6	18299806	-137587	24555,72	16996,96	0	47715,8	0	-88084	-245458	-55,97
Матеріальні витрати	39947	337723	96267	378069	876	349409	0	303907	0	57754	-279969	17,1
Витрати на оплату праці	374144	469579	424740	388468	239412	337771	210045	210045	271225	271225	-198354	57,75
Витрати на соц.заходи	82312	102327	111664	85039	53121	68177	66612	66612	58423	58423	-43904	57,09
Амортизація	7466	46784	11780	47453	12	110199	417387	517387	292236	292239	245455	624,65
Інші операційні витрати	1930254	1346360	2400508	906633	769168	349094	384539	384539	138188	138188	-1208172	10,26
Чисельність працівників, осіб	4758	4530	4142	3860	3060	2666	2771	2672	2536	2391	-2139	52,78

Результати аналізу видобутку вугілля на підприємстві дозволяють стверджувати, що ДП «ВУ «Краснолиманська»» працює неефективно та знаходиться у стані підготовки до приватизації.

Наведений аналіз економічної діяльності підприємства у таблиці 2.2 свідчить, що за період 2016-2020 рр. на підприємстві зросла фактична збитковість. Якщо за підсумками діяльності у 2016 р на ДП «ВУ «Краснолиманська»» отримано чистий дохід у сумі 191919 тис. грн, то вже на наступний рік збитки підприємства становили 137587 тис.грн. (-87%). В 2020 році збиток підприємства складає 88084 грн.

Основними причинами збитковості підприємства у 2017р. та 2020 р. є реалізація продукції нижче її фактичної собівартості.

З 2018 року значно зменшився показник сукупного доходу на 89,2% у порівнянні з 2016 роком у зв'язку з тим, що закінчився відпрацьовування власного запасу шахтних пластів.

За аналізом 2016-2020 року спостерігається збільшення збитковості шахти, таким чином, економічна діяльність підприємства оцінюється як незадовільна.

Підприємство ДП «ВК «Краснолиманська»» на кінець досліджуваного періоду продовжує бути неплатоспроможним з причини недостатності коштів для покриття збитків. Хоча з 2019 року спостерігається тенденція збільшення отримання прибутку від надання загальношахтних послуг.

2.2 Аналіз показників ефективності діяльності першого рівня ДП «ВК «Краснолиманська»»

Проведемо аналіз ефективності діяльності підприємства за показниками першого рівня. Як було наведено у пункті 1.2 показники ефективності діяльності першого рівня характеризують ефективність роботи всієї компанії. Вони характеризують діяльність компанії більш повно, ніж прибуток, оскільки їх величина вказує на відношення результату діяльності підприємства до витрат або ресурсів.

Розрахуємо показник рентабельності активів підприємства який залежить від інтенсивності використання активів в формування рентабельності діяльності підприємства.

$$ROA = \text{Profit} / \text{Активи} \quad (2.1)$$

$$ROA \text{ 2016} = -59068 / 2223742 = -0,02656$$

$$ROA \text{ 2017} = -4006 / 2090154 = -0,06583$$

$$ROA \text{ 2018} = 20728 / 2017490 = 0,010274$$

$$ROA \text{ 2019} = 58190 / 4401941 = 0,013219$$

$$ROA \text{ 2020} = -88084 / 3867778 = -0,02277$$

Показник рентабельності активів у 2016р, 2017р та 2020 році має від'ємне значення, за рахунок отриманих збитків.

Коефіцієнт зростання вартості активів підприємства за досліджуваний період у 2016р – 0,94, у 2017р.- 0,99, 2018 – 1,07, 2019 – 1,06, у 2020 – 0,97.

Аналіз структури активів підприємства наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз структури активів підприємства

Показник	2016	Питома вага	2017	Питома вага	2018	Питома вага	2019	Питома вага	2020	Питома вага
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Оборотні активи, тис.грн	1768419	79,52	1639803	78,45	1614058	80,00	1917213	43,55	1129075	29,1
Необоротні активи, тис.грн	455323	20,47	450351	21,54	403432	19,99	2484728	56,44	2738703	70,9

Закінчення таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Всього, тис.грн	2223742	100	2090154	100	2017490	100	4401941	100	3867778	100

На рисунку 2.2 наведена динаміка активів підприємства.

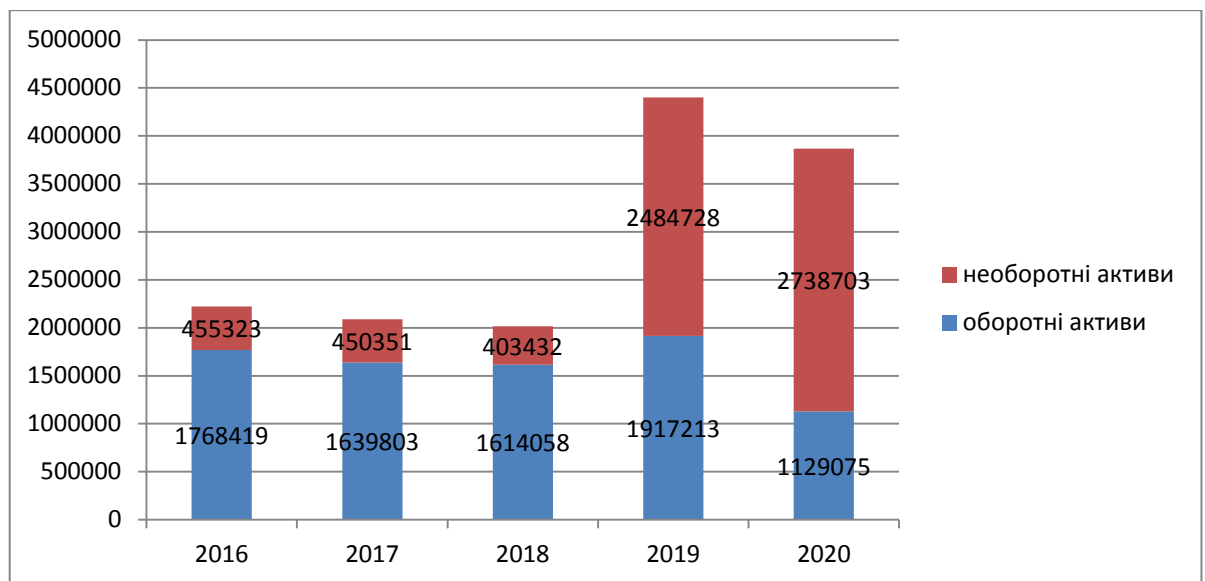

Рисунок 2.2 – Динаміка активів ДП «ВК «Краснолиманська»» 2016-2020рр.

Проведемо аналіз основних показників ефективності діяльності організації за трьохфакторною моделлю «Дюпон», що дозволить дати комплексну оцінку основних факторів, що впливають на рентабельність підприємства.

А саме:

- рентабельності продажів;
- ділової активності (коефіцієнт оборотності активів);
- коефіцієнту капіталізації (коефіцієнт фінансового важеля (Leverage ratio)).

$$ROE = ROS * K_{oa} * LR, \quad (2.2)$$

Рентабельність продажів ROS:

$$Rч = Profit / V, \quad (2.3)$$

де Profit – чистий прибуток підприємства;

V – Чистий дохід від реалізації продукції.

$$ROS\ 2016 = -59068 / 216898 = -0,53$$

$$ROS\ 2017 = -4006 / 308566 = -0,44589$$

$$ROS\ 2018 = 20728 / 106738,6 = 0,194194$$

$$ROS\ 2019 = 58190 / 124337,8 = 0,467999$$

$$ROS\ 2020 = -88084 / 638871 = -0,13787$$

Коефіцієнт ділової активності (Коб.а).

$$Коб.а = V / \text{сума активів підприємства} \quad (2.4)$$

$$Коб.а\ 2016 = 216898 / 2223742 = 0,097$$

$$Коб.а\ 2017 = 308566 / 2090154 = 0,14$$

$$Коб.а\ 2018 = 106738,6 / 2017490 = 0,52$$

$$Коб.а\ 2019 = 124337,8 / 4401941 = 0,028$$

$$Коб.а\ 2020 = 638871 / 3867778 = 0,16$$

Коефіцієнт капіталізації:

$$Кк = \text{сума активів підприємства} / \text{Власний капітал} \quad (2.5)$$

$$Кк\ 2016 = 2223742 / 638724 = 0,34$$

$$Кк\ 2017 = 2090154 / 61940 = 33,74$$

$$Кк\ 2018 = 2017490 / 23448 = 86,04$$

$$Кк\ 2019 = 4401941 / 531098 = 8,28$$

$$Кк\ 2020 = 3867778 / 297041 = 13,02$$

$$ROE\ 2016 = -9\%$$

$$ROE\ 2017 = -6.4\%$$

$$ROE\ 2018 = 8.3\%$$

$$ROE\ 2019 == 1.09\%$$

$$ROE\ 2020 = = -2.96\%$$

Проведемо вплив факторів за зміну рентабельності власного капіталу:

- за рахунок зміни коефіцієнту капіталізації:

$$\Delta R_k = \frac{\Delta K_k}{K_0} * R_0, \quad (2.6)$$

де ΔK_k – приріст коефіцієнту капіталізації в абсолютному обчисленні;

K_0 – значення коефіцієнта капіталізації в попередньому періоді;

R_0 – рентабельності власного капіталу в попередньому періоді.

$$\Delta R_k = 5/8 * 1,09 = 0,68\%$$

- за рахунок зміни ділової активності:

$$\Delta R_a = \frac{\Delta \text{Коб.а}}{\text{Коб.а.}_0} (R_0 + \Delta R_k), \quad (2.7)$$

де $\Delta \text{Коб.а}$ – приріст оборотності в абсолютному обчисленні;

Коб.а._0 – оборотність активів в попередньому періоді.

$$\Delta R_a = (0,1369/0,0282) * (1,09 + 5) = 29,56\%$$

- за рахунок зміни рентабельності продажу:

$$\Delta R_{ROS} = \frac{\Delta ROS}{ROS_0} (R_0 + \Delta R_k + \Delta R_a), \quad (2.8)$$

де ΔROS – приріст рентабельності продажу (маржи) в абсолютному обчисленні;

ROS_0 – рентабельність продажу (маржа) в попередньому періоді.

$$\Delta R_{ROS} = (32,3/46,7) * (46,7+0,68+29,56) = 53,21\%$$

Оцінюючи вплив розрахованих факторів на рентабельність власного капіталу ДП «ВК «Краснолиманська»» можна стверджувати, що зменшення рентабельності власного капіталу на 4,05% визначили наступні фактори: зменшення можливості залучати кредитні кошти (внесок +0,68%), маржа (внесок 53,21%). Зниження рентабельності власного капіталу відбулося, в тому числі, і за рахунок зниження оборотності активів (29,56%).

Оцінку наскільки підприємство ефективно управляє своїми витратами можна за допомогою рентабельності витрат.

$$R_v = \frac{EBIT}{\text{Загальні витрати}}, \quad (2.9)$$

де EBIT – прибуток до вирахування відсотків і податків.

$$R_v \text{ 2016} = -59068 / 436199 = -0,13$$

$$R_v \text{ 2017} = -4006 / 267684 = -0,013$$

$$R_v \text{ 2018} = 20728 / 145667 = 0,14$$

$$R_v \text{ 2019} = 58190 / 1380010 = 0,042$$

$$R_v \text{ 2020} = -88084 / 976570 = -0,09$$

У таблиці 2.3 наведено аналіз рентабельності.

Оцінка економічної ефективності за показниками рентабельності встановлено збиткову діяльність підприємства за рахунок неефективних управлінських рішень.

Для підприємства низька рентабельність означає, що організація заробляє прибуток неадекватний масштабу оборотних активів. Все це в майбутньому може привести до втрати незалежності підприємства.

Таблиця 2.3 – Аналіз рентабельності діяльності ДП «ВК «Краснолиманська»» 2016-2020 рр.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	Абс.від 2020/2016	Темп приросту
Рентабельність продажу, (ROS)	-0.53	-0.44	0,19	0,46	-0.13	-0,59	-1,28
Рентабельність витрат	-0,13	-0,013	0,14	0,042	-0,09-	-0,13	-3,14
Рентабельність активів (ROA)	-0,02	-0,06	0,01	0,013	-0,022	-0,03	-2,69
Рентабельність власного капіталу, (ROE)	-0,09	-0,064	0,08	0,011	-0,296	-0,30	-27,90
Економічна рентабельність	-0,27	-0,02	0,12	0,058	-0,03	-0,08	-1,51

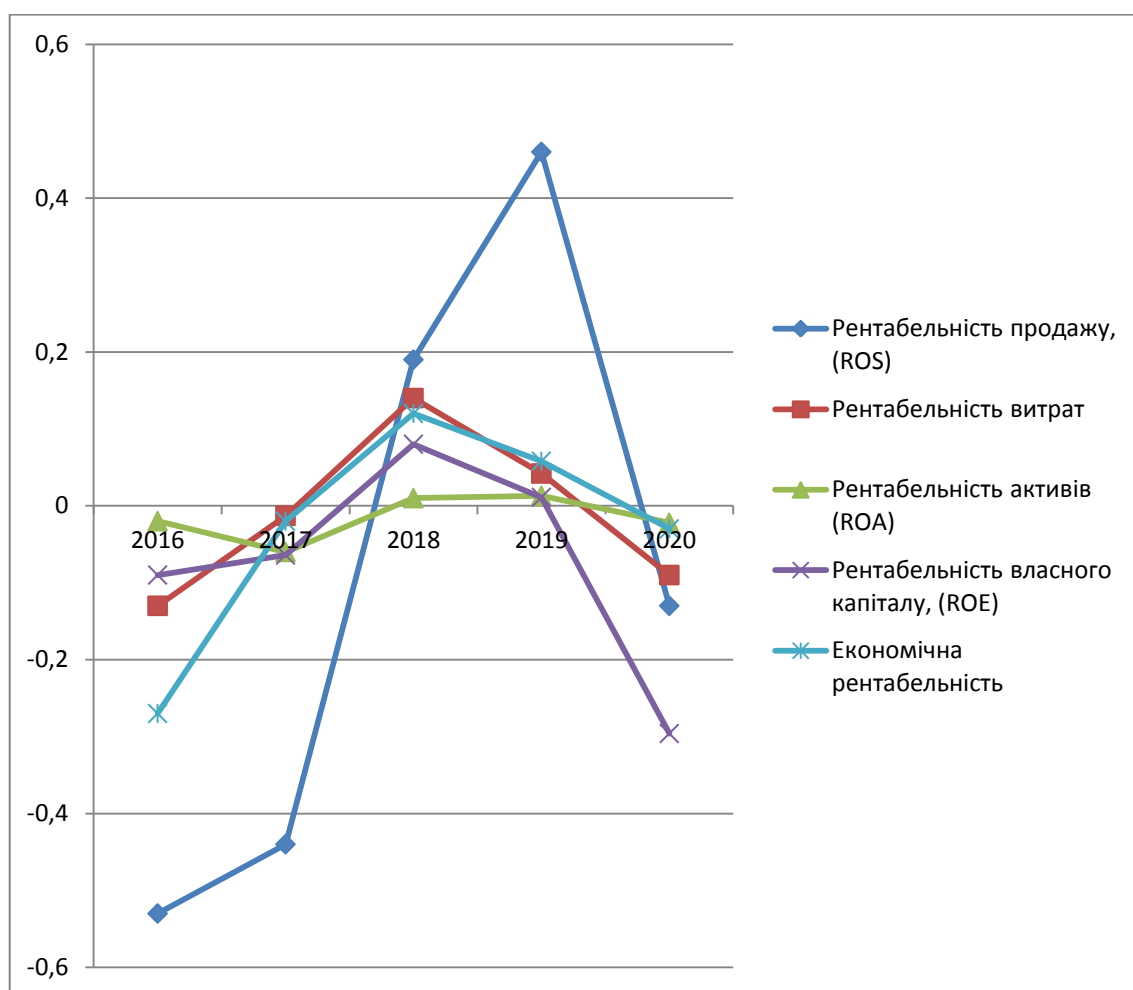

Рисунок 2.3 – Динаміка видів рентабельності 2016-2020 рр.

2.3 Аналіз показників ефективності діяльності ДП «ВК «Краснолиманська»» другого рівня

До показників ефективності другого рівня відносяться показники які характеризують ефективність використання трудових ресурсів підприємства. Для досліджуваного підприємства більш цікаві для нас показники які характеризують промисловий персонал.

Проаналізуємо показники продуктивності праці та показник індексу продуктивності праці, ці показники характеризують зміну рівня ефективності праці у динаміці (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз показників продуктивності праці ДП «ВК «Краснолиманська»»

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення 2020/2016
Продуктивність праці, тис.т./люд	0,093	0,091	0,014	0	0,018	-0,806
Індекс продуктивності праці	100	102,75	96,75	93,56	105,13	+0,0513
Виробіток на 1 працюючого, тис.грн	45,58	74,49	34,88	44,87	25,19	-0,44

Як бачимо, на ДП «ВК «Краснолиманська»» спостерігається зниження продуктивності праці за 2016-2020 рр. майже на 80,6%. Індекс продуктивності праці збільшився за рахунок постійного зменшення кількості працюючих на шахті. Так у порівнянні з 2016 р. він збільшився на 5,13%. Але, якщо простежувати динаміку зміни, то в 2018-2019 році індекс зменшився в середньому

на 3% у рік (див. рис. 2.4). Лінія тренду прогнозних значень індексу продуктивності праці описується поліноміальним видом лінії тренду.

Виробіток на 1 працюючого за 2016-2020 рр. зменшився на 44,73% тобто зменшення відбулося на 20,39 тис.грн. в розрахунку на одного працюючого.

Аналіз показників ефективності використання трудового потенціалу ДП «ВУ «Краснолиманська»» свідчить про неефективність системи управління персоналом внаслідок важкого фінансового стану підприємства.

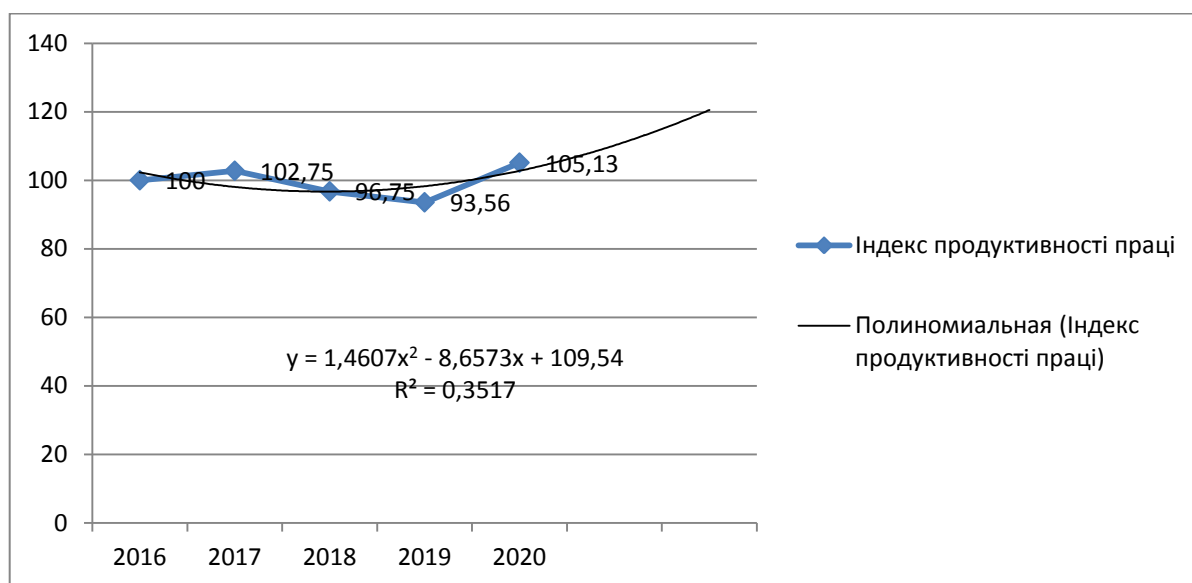

Рисунок 2.4 – Динаміка індексу продуктивності праці ДП «ВК «Краснолиманська»» 2016-2020 рр.

Аналіз ефективності використання основних засобів ДП «ВК «Краснолиманська»» 2016-2020 рр. проведено за показниками:

- фондомісткості;
- фондівддачі;
- рентабельності основних засобів.
- коефіцієнту зростання активів.

Розрахунок показників ефективності використання основних засобів наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок показників ефективності використання основних засобів ДП «ВУ «Краснолиманська»» 2016-2020 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	Темп приросту 2020/2016
Фондомісткість	33,67	13,13	28,54	26,29	38,15	0,13
Фондовіддача	0,053	0,076	0,029	0,04	0,026	-0,51
Рентабельність основних засобів	0,047	-0,033	0,005	0,017	-0,036	-1,76
Коефіцієнт зростання активів	0,94	0,99	1,07	1,03	1,06	0,12

Аналіз ефективності основних засобів довів, що спостерігається тенденція зменшення рентабельності основних засобів, за рахунок надмірного зростання вартості основних виробничих засобів, та збитковості підприємства протягом 2016-2020 рр. В порівнянні з 2016 роком фондовіддача зменшилася майже на 51%. Збільшення фондомісткості на 13% свідчить про неефективність використання основних засобів, це підтверджує дані що протягом 2016-2020 відбулося стрімке зниження видобутку вугілля на ДП «ВУ «Краснолиманська»», при зростанні фондомісткості безпосереднього збільшення випуску продукції не відбувається.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів та капітальних вкладень проводилося за наступними показниками:

- оборотність оборотних засобів;
- рентабельність оборотних засобів;
- питомі капітальні вкладення;
- рентабельність капітальних вкладень;
- термін окупності капітальних вкладень.

За аналізований період оборотність коштів зменшилася на 24%. Рентабельність оборотних засобів зменшилася на 45%. Питомі капітальні вкладення на ДП «ВК «Краснолиманська»» зменшилися у 2020 році у 4,8 разів в

Таблиця 2.6 – Аналіз показників ефективності оборотних засобів і капітальних вкладень ДП «ВК «Краснолиманська»»

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	Темп приросту 2020/2016
Оборотність оборотних засобів	0,47	0,68	0,26	0,05	0,23	-0,24
Рентабельність оборотних засобів	0,42	-0,30	0,05	0,02	-0,03	-0,45
Питомі КВ	7,30	5,49	16,24	13,15	2,49	-4,80
Рентабельність капітальних вкладень	0,12	-0,08	0,011	0,035	-0,05	-0,17
Термін окупності капітальних вкладень	8,25	0	32,65	28,11	0	-3,1945
Коефіцієнт зростання власного капіталу.	0,85	0,27	0,38	0,41	0,40	

порівнянні з 2016 роком.

Рентабельність капітальних вкладень впала на 17%. Нормативне значення рентабельності капітальних вкладень встановлене Міністерством економічного розвитку і торгівлі України на рівні 0,20. В порівнянні з нормативним значенням тільки у 2016 році на підприємстві рентабельність капітальних вкладень наближалась до нормативного. Термін окупності капітальних вкладень має тенденцію до збільшення.

На рисунку 2.6 наведено динаміку рентабельності оборотних засобів, основних коштів, капітальних вкладень.

Зважаючи на те, що проведений аналіз показників ефективності діяльності першого та другого рівня ДП «ВУ «Краснолиманська»» дозволив виявити скорочення власних джерел фінансування, нестійке фінансове становище підприємства, що підтверджується аналізом показників власного капіталу, так коефіцієнт зростання власного капіталу порівнювався з показником коефіцієнту зростання власних активів.

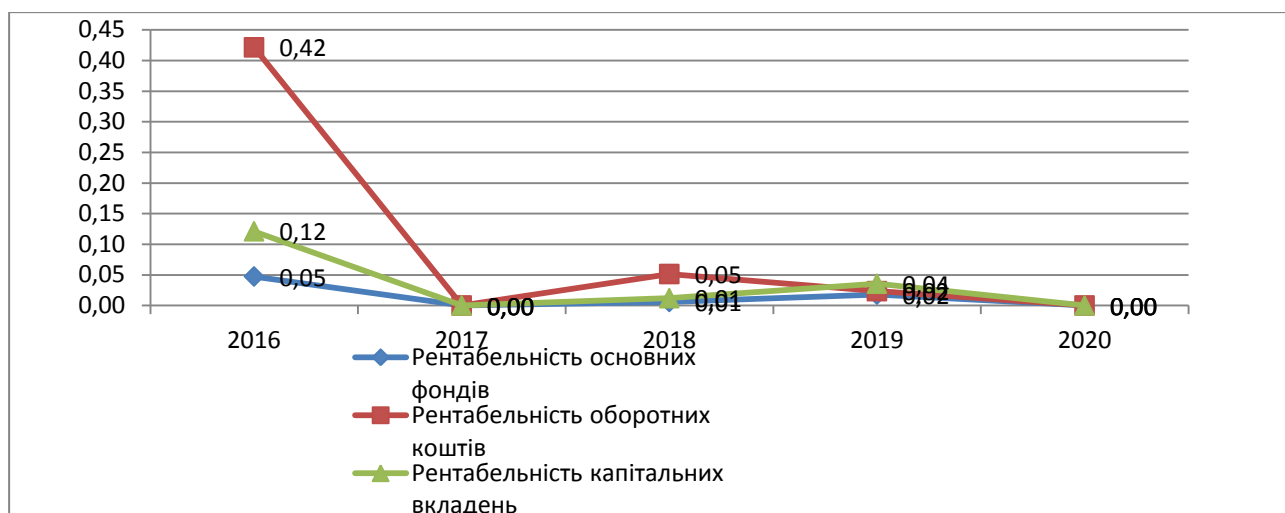

Рисунок 2.5 – Динаміка рентабельності основних засобів, оборотних коштів та капітальних вкладень ДП «ВУ «Краснолиманська»» 2016-2020рр.

Протягом 2016-2020 рр., згідно розрахунків наведених у таблицях 2.5 та 2.6, встановлено, що коефіцієнт зростання власного капіталу був менший за коефіцієнт зростання власних активів, що свідчить про скорочення обсягів власних джерел фінансування внаслідок відсутності прибутку підприємства. Таким чином, доцільно провести аналіз ймовірності ризику банкрутства на підприємстві.

Аналіз діагностики банкрутства на вітчизняних підприємств доцільно проводити за методологічним підходом Терещенка О.О. [29]. Дана методика враховує галузеві особливості функціонування підприємства. За даної методикою згідно за видом економічної діяльності підприємства запропонована наступна дискримінанта модель діагностики банкрутства (вугільна галузь) [29, 30]:

$$Z=0,213X_1+2,208X_2+0,67X_3+1,13X_4+1,48X_5+0,515X_8+0,467X_{10}-2,599 \quad (2.9)$$

де X_1 – коефіцієнт покриття;

X_2 – коефіцієнт фінансової незалежності;

X_3 – коефіцієнт оборотності капіталу;

X_4 – коефіцієнт рентабельності операційних продаж;

X_5 – коефіцієнт рентабельності активів по cash-flow 2;

X_8 – рентабельність продажів (прибуток (збиток) до оподаткування/чиста виручка від реалізації);

X_{10} – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Розшифрування отриманих результатів по «моделі Терещенка» наведено у таблиці 2.7 [29;30].

Таблиця 2.7 – Інтерпретація результатів дискримінантної моделі діагностики банкрутства за методикою О.О. Терещенка

Результат дискримінантної моделі	Інтерпретація результату
$Z > 2$	Підприємство вважається фінансово стійким, і тому йому не загрожує банкрутство
$1 < Z < 2$	Фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує
$0 < Z < 1$	Підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;
$Z < 0$	Підприємство є напівбанкрутом

*Складено за [29;30]

Розрахуємо показники для дискримінантної моделі ймовірності банкрутства за період 2018-2020 рр. ДП «ВУ «Краснолиманська»». Розрахунки проведені за даними фінансової звітності підприємства.

У 2018 році розрахунок коефіцієнтів моделі:

$$X_1 (2018) = 281728 / 1064509 = 0,26$$

$$X_2 (2018) = 93945/4295691 = 0,021$$

$$X_3 (2018) = 106738,6/4295691 = 0,024$$

$$X_4 (2018) = 1067844/(1067387+99168) = 0,915$$

$$X_5 (2018) = 20728/ 2017490 = 0,010$$

$$X_8 (2018) = 20728/ 106738,6 = 0,194$$

$$X_{10} (2018) = 216898/455323 = 0,48$$

$$\begin{aligned} Z (2018) &= 0,213X_1+2,208X_2+0,67X_3+1,13X_4+1,48X_5+ 0,515X_8+0,467X_{10} - \\ 2,599 &= 0,213*0,26+2,208*0,021+0,67*0,024+1,13*0,915+ \\ 1,48*0,010+0,515*0,194+0,467*0,48 - 2,599 &= 1,49 - 2,599 = -1,108 \end{aligned}$$

За інтерпретацією результату підрахунку ймовірності банкрутства у 2018 році підприємство ДП «ВУ «Краснолиманська» є напівбанкрутом.

У 2019 році розрахунок коефіцієнтів моделі:

$$X_1 (2019) = 436399/1469538 = 0,29$$

$$X_2 (2019) = 93945/3682188 = 0,025$$

$$X_3 (2019) = 1243348/3682188 = 0,337$$

$$X_4 (2019) = 1249378/(1243348+104326) = 0,927$$

$$X_5 (2019) = 58190/ 4401941 = 0,013219$$

$$X_8 (2019) = 58190/ 124337,8 = 0,467999$$

$$X_{10} (2019) = 308566/450351 = 0,68$$

$$\begin{aligned} Z (2019) &= 0,213X_1+2,208X_2+0,67X_3+1,13X_4+1,48X_5+ 0,515X_8+0,467X_{10} - \\ 2,599 &= \\ 0,213*0,29+2,208*0,025+0,67*0,337+1,13*0,927+1,48*0,013+0,515*0,46+0,467*0,68 \\ - 2,599 &= - 0,635 \end{aligned}$$

За інтерпретацією результату ймовірності банкрутства, у 2019 році підприємство ДП «ВК «Краснолиманська» є напівбанкрутом.

У 2020 році розрахунок коефіцієнтів моделі:

$$X_1 (2020) = 1636 / 1320589 = 0,001$$

$$X_2 (2020) = 93945 / 3867778 = 0,024$$

$$X_3 (2020) = 638881 / 3867778 = 0,165$$

$$X_4 (2020) = 638881 / (638881 + 44680) = 0,934$$

$$X_5 (2020) = -88084 / 3867778 = -0,02277$$

$$X_8 (2020) = -88084 / 638871 = -0,13787$$

$$X_{10} (2020) = 638817 / 2738703 = 0,23$$

$$\begin{aligned} Z (2020) &= 0,213X_1 + 2,208X_2 + 0,67X_3 + 1,13X_4 + 1,48X_5 + 0,515X_8 + 0,467X_{10} - \\ &2,599 = 0,213 \cdot 0,001 + 2,208 \cdot 0,024 + 0,67 \cdot 0,165 + 1,13 \cdot 0,934 - 1,48 \cdot 0,022 - \\ &0,515 \cdot 0,137 + 0,467 \cdot 0,23 - 2,599 = -1,375 \end{aligned}$$

За інтерпретацією результату ймовірності банкрутства у 2020 році, підприємство ДП «ВК «Краснолиманська» є напівбанкрутом.

За результатами ймовірності банкрутства, підприємство ДП «ВК «Краснолиманська» протягом 2018-2020 рр. показує незадовільні фінансово-господарські результати, отримано великий ризик банкрутства підприємства по розрахункам, так як значення показника менше нормативу ($Z < 0$).

Ще однією методикою визначення банкрутства, яка застосовуються на сучасних підприємствах, є методика В. П. Мартиненка. Перевагою дискримінантної «моделі Мартиненка» для розрахунку банкрутства є те, що більш зручна в використанні за рахунок того, що в неї менше показників ніж у «моделі Терещенка».

За цією методикою визначається ймовірність банкрутства підприємства за допомогою розробленої шкали [31].

Таблиця 2.8 – Шкала для інтерпретації результатів моделі В.П. Мартиненка

Значення коефіцієнту	Від 6 та вище	Від 5,30 до 5,99	Від 3,49 до 5,29	Від 0 до 3,48
Ймовірність банкрутства	Низька	Можлива	Висока	Дуже висока

Формула розрахунку моделі:

$$K_{\text{м.б.}} = K_{\text{пл}} + 3,33K_{\text{авт}} + 5,71K_{\text{рвк}}, \quad (2.10)$$

де $K_{\text{пл}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

$K_{\text{авт}}$ – коефіцієнт автономії;

$K_{\text{рвк}}$ – коефіцієнт рентабельності власного капіталу.

Коефіцієнт поточної ліквідності:

$$K_{\text{п.л.}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}, \quad (2.11)$$

Коефіцієнт автономії:

$$K_{\text{п.л.}} = \frac{\text{Власні кошти}}{\text{Середньорічна вартість майна}} \quad (2.12)$$

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу:

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.13)$$

Розрахуємо показники для визначення ймовірності банкрутства за моделлю Мартиненка на ДП «ВК «Краснолиманська»».

Отримані розрахунки, щодо діагностики банкрутства за моделлю Мартиненка В.П. показують, що результативний показник майже не змінюється протягом досліджуваного періоду.

Погіршення поточної ліквідності на підприємстві пов'язано зі збільшення поточних зобов'язань. Проведений аналіз ймовірності банкрутства за методикою Терещенка О.О. та Мартиненка В.П. виявило неефективність роботи всієї системи управління підприємством – збиткова діяльність протягом аналізованого періоду,

Таблиця 2.9 – Розрахунок показників ймовірності банкрутства ДП «ВК «Краснолиманська»» 2018-2020 рр.

Показник	2018	2019	2020
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,34	-1,62	-1,35
Коефіцієнт автономії	-1,84	-1,59	-2,1
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,08	0,10	- 0,02
Результат банкрутства за моделлю Мартиненка	-5,67 – Висока	-5,44 – Висока	-6,37 – Висока

наслідком якої є нестача власних коштів та відсутність можливості виплати усієї суми заборгованості.

Підприємство потребує вирішення питань, щодо забезпечення оздоровлення фінансового стану підприємства та виходу із фінансової кризи на ДП «ВК «Краснолиманська»».

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз ефективності діяльності підприємства ДП «ВК «Краснолиманська»» визначив, що підприємство має лінійно-функціональну організаційну структуру, яка характеризується швидким та якісним контролем за діяльністю підрозділів і працівників. Проведено аналіз видобутку вугілля підприємством, так в період 2016-2017 рр. плановий видобуток вугілля виконувався на 100%. Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства довів про фактичну збиткову діяльність підприємства за період 2016-2020 рр. Якщо за підсумками діяльності у 2016 р на ДП «ВК «Краснолиманська»» отримано чистий дохід у сумі 191919 тис.грн, то вже на

наступний рік збитки підприємства ставили вже 137587 тис. грн. (-87%). В 2020 році збиток підприємства складає 88084 грн.

Аналіз показників ефективності діяльності підприємства першого рівня довів, що за досліджуваний період оцінка економічної ефективності за показниками рентабельності встановлено збиткову діяльність підприємства за рахунок неефективних управлінських рішень.

На ДП «ВУ «Краснолиманська»» спостерігається зниження продуктивності праці за 2016-2020 рр майже на 80,6%. Виробіток на 1 працюючого за 2016-2020 рр. зменшився на 44,73%.

Аналіз ефективності використання основних фондів довів, що спостерігається тенденція зменшення рентабельності основних фондів, за рахунок надмірного зростання вартості основних виробничих засобів, та збитковості підприємства протягом 2016-2020 рр. В порівнянні з 2016 роком фондівіддача зменшилася майже на 51%. Рентабельність оборотних засобів зменшилася на 45%. Питомі капітальні вкладення на ДП «ВУ «Краснолиманська»» зменшилися у 2020 році у 4,8 раз в порівнянні з 2016 роком. Рентабельність капітальних вкладень впала на 17%.

Проведений аналіз ймовірності банкрутства за методикою Терещенка О.О. та Мартиненка В.П. виявив неефективність роботи всієї системи управління підприємством.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЙОГО ФІНАНСОВО- ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства одним з головних гальм збалансованого розвитку є глобальна енергетична криза, яка тісно пов'язана з фінансовою. В умовах світової пандемії наслідки енергетичної кризи відображаються у всіх галузях економіки. Для України вугільна промисловість є стратегічної галуззю в досягненні енергетичної безпеки. Цілком зрозуміло, що в сучасних умовах стабільна та прибуткова робота вугільної галуззі є першочерговим завданням для можливості сталого забезпечення енергогенеруючих підприємств вугільною продукцією вітчизняного виробництва та відновлення роботи вугільних шахт, які зараз перебувають у простой.

У сучасних умовах найбільш незахищеними підприємствами вугільної галузі стали державні шахти. В Україні з усіх діючих державних шахт тільки чотири є прибутковими. Виявлені проблеми в діяльності збиткових підприємств вугільної промисловості необхідно вирішувати за допомогою ефективних стратегій власного розвитку цих підприємств.

Одним із важливих напрямків вирішення проблем підвищення ефективності діяльності на державних шахтах, які знаходяться у кризовому стані, є визначення та мобілізація внутрішніх резервів, що дозволить підприємству стабілізувати його фінансово-господарську діяльність.

Пошук внутрішніх резервів підприємства повинен відбуватися шляхом ґрунтованого аналізу всіх складових його бізнес-процесів, а особливо проведення реструктуризації активів підприємства; сукупності заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу; перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства [37; 38].

Система заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності визначено на рис. 3.1.

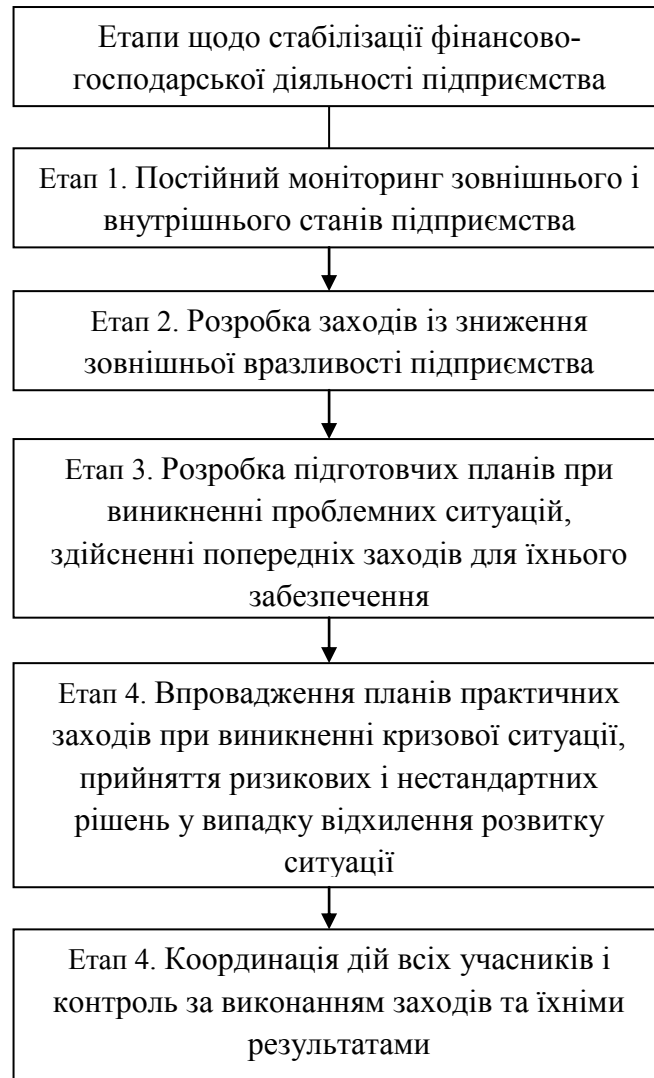

Рисунок 3.1 – Заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах нестабільності його фінанси-господарської діяльності

**Удосконалено [37]*

В запропонованому алгоритмі визначених етапів заходів, потрібно уточнити, що ці заходи повинні постійно удосконалюватися а їх виконання постійно контролюватись для можливості прийняття ефективних управлінських рішень, щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання.

Одним із перспективних заходів, щодо підвищення ефективності діяльності підприємства (див. рис. 3.1. етап 4) є розробка методики оцінки інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства ДП «ВК «Краснолиманська», через визначення приросту «вартості бізнесу».

Узагальнення науково-методичних рекомендації щодо нових методик оцінки бізнесу дозволило прийти до наступного висновку, що як показник ефективності діяльності вугільного підприємства доцільно використовувати приріст вартості бізнесу, обумовлений впровадженням антикризових заходів на підприємстві.

Обсяги інформації про впровадження антикризових заходів повинні бути націлені на діяльність всіх діючих бізнес-процесів на підприємстві і належним чином враховувати ті ресурси, які будуть витрачатися для досягнення цих заходів.

Загальноприйняте, оцінку бізнесу проводити з позиції трьох підходів: дохідного, витратного і порівняльного.

При оцінці з позиції дохідного підходу, особлива увага приділяється доходу, як основного фактору, що визначає величину вартості об'єкту. Але для підприємств вугледобувної промисловості застосування виключно дохідного підходу може спотворювати оцінку, тому що найчастіше ці підприємства є і містоутворюючими, тож в оцінку бізнесу вугледобувного підприємства необхідно вкладати і соціальну складову.

Завдання оцінки вартості підприємства вирішується за допомогою багатокритеріальних методів прийняття рішень [39].

Запропонований метод оцінки бізнесу передбачає визначення вартості підприємства за формулою [40] оптимізації функції вартості:

$$f(I, S^2, S^3, S^4) \rightarrow \min, \quad (3.1)$$

де I – оцінка вартості підприємства,

S^2 – вартість підприємства за дохідним підходом, грн.,

S^3 – вартість підприємства за витратним підходом, грн.,

S^4 – вартість підприємства за порівняльним підходом, грн.

При цьому функція (3.1) є багатofакторна залежність виду:

$$f(I, S^2, S^3, S^4) = f((I - S^2), (I - S^3), (I - S^4)) \quad (3.2)$$

Відповідно визначення вартості підприємства зводиться до мінімізації значення (3.1) за умови $I \geq 0$.

Модифікуємо функцію (3.2) за допомогою введення скалярних коефіцієнтів:

$$f(I, S^2, S^3, S^4) = \lambda_1 (I - S^2)^2 + \lambda_2 (I - S^3)^2 + \lambda_3 (I - S^4)^2, \quad (3.3)$$

де $\lambda_1, \lambda_2, \lambda_3$ – скалярні коефіцієнти кожної складової функції.

Таким чином потрібно визначити:

$$\lambda_1 + \lambda_2 + \lambda_3 = 1 \quad (3.4)$$

Знаходження скалярних коефіцієнтів проводиться методом аналізу ієрархій (MAI).

Метод аналізу ієрархій як засіб системного підходу, що застосовується при прийнятті складних управлінських рішень, коли розглядаються кілька альтернативних варіантів розвитку події і треба визначити, яку вагу буде мати кожна альтернатива у прийнятті управлінського рішення, як вона відобразиться на кінцевому результаті [41].

На рисунку 3.2 побудована схема пріоритетів MAI.

Основні етапи методу MAI включають в себе [41]:

- будування ієрархічної структури визначеної задачі;
- визначення пріоритетних критеріїв, які сформовані відповідно до поставленої мети;
- визначення вектору пріоритетів, що дозволить визначити вектор матриці попарних порівнянь матриці;
- оцінювання узгодженості суджень експертів.

Для підприємства знаходження скалярних коефіцієнтів формується у наступний спосіб:

$$\begin{bmatrix} \lambda_1 \\ \lambda_2 \\ \lambda_3 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} m(M1N1)m(M2N1)m(MnN1) \\ m(M1N2)m(M2N2)m(MnN2) \\ m(M1N3)m(M2N3)m(MnN3) \end{bmatrix} * \begin{bmatrix} m(KL1M1) \\ m(KL1M2) \\ m(KL3Mn) \end{bmatrix}, \quad (3.5)$$

де К – діяльність шахти;

L₁ – результат виробничої діяльності шахти;

L₂ – результати інвестиційної діяльності шахти;

L₃ – результат фінансової діяльності;

M₁ – чистий прибуток;

M₂ – амортизація;

M₃ – оборотні активи;

M₄ – кредиторська заборгованість;

M₅ – основні засоби;

M₆ – власний капітал;

M₇ – дебіторська заборгованість.

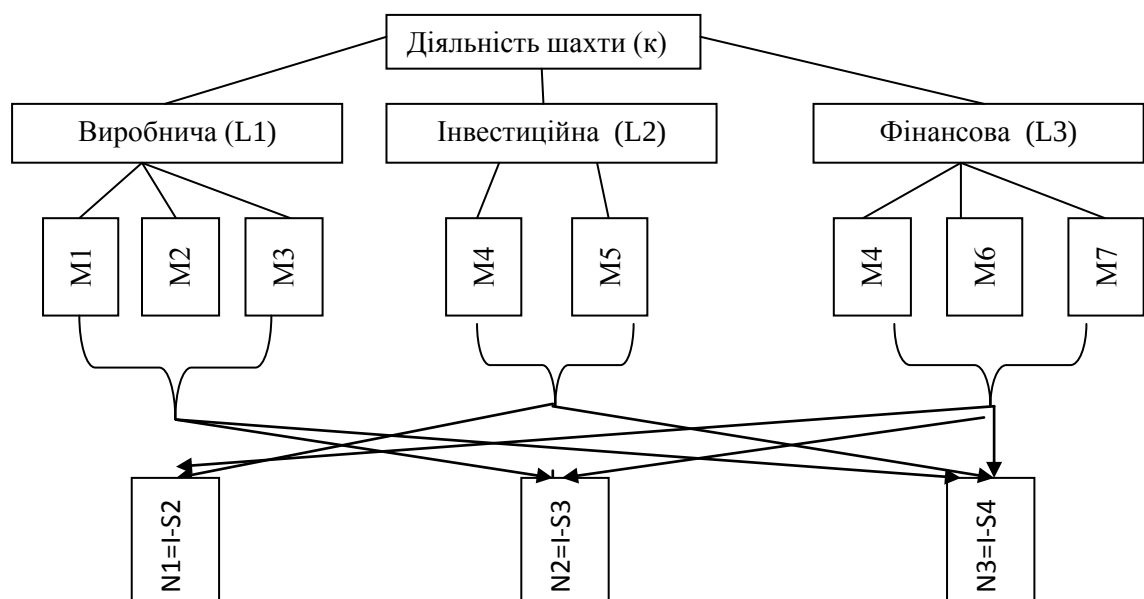

Рисунок 3.2 – Схема пріоритетів впливу показників фінансово-господарської діяльності шахти на скалярні коефіцієнти

Наведена ієрархічна структурна схема пріоритетів впливу показників фінансово-господарської діяльності шахти на скалярні коефіцієнти дозволяє запропонувати алгоритм розрахунку вартості підприємства ДП «ВУ «Краснолиманська», що буде сприяти постійному контролю, за показниками ефективності діяльності всіх бізнес-процесів підприємства (див. рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Алгоритм оцінки вартості підприємства

Запропонована методика оцінки вартості бізнесу підприємства дозволить після визначення скалярних коефіцієнтів визначити пріоритетні антикризові заходи на підприємстві, що підвищать вартість підприємства та у подальшому дозволять стабілізувати фінансово-економічну діяльність підприємства.

Висновки до розділу 3

Запропоновано методику визначення оцінки інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства ДП «ВУ «Краснолиманська», через визначення

приросту «вартості бізнесу», використання якої дозволить підвищувати ефективність діяльності всіх бізнес-процесів при визначенні управлінських рішень щодо антикризових заходів на підприємстві. Методика оцінки приросту «вартості бізнесу» ґрунтується на методі аналізу ієрархій, що в подальшому буде сприяти постійному контролю, за показниками ефективності діяльності всіх бізнес-процесів підприємства при прийнятті управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-економічної діяльності.

Запропоновано алгоритм оцінки вартості бізнесу, який дозволяє впроваджувати антикризові заходи що націлені на діяльність всіх діючих бізнес-процесів на підприємстві і належним чином враховують ті ресурси, які будуть витрачатися для досягнення цих заходів.

ВИСНОВКИ

Підприємства вугільної галузі на сучасному етапі господарювання стискаються з впливом різноманітних факторів зовнішньої та внутрішньої середовища. Можливість управління ефективністю діяльності, розробки стратегій щодо удосконалення управління як фінансової так і господарської діяльності для того, щоб підприємству підтримувати своє конкурентну спроможність на ринку ставлять перед підприємством питання щодо розробки методів та рекомендацій щодо підвищення ефективності його діяльності.

Розгляд теоретичних основ управління ефективністю підприємства дозволив сформулювати наступні висновки, щодо визначення сутності ефективності діяльності, яке запропоновано розглядати з позицій витратності та результативності. Доведено, що повноцінно проаналізувати та оцінити ефективність діяльності підприємства можливо на основі збалансованої системи показників та критеріїв. Така система повинна надавати всебічну оцінку використання ресурсів на основі комплексу загальноекономічних показників, що сприяє визначенню резервів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Визначено, що для оцінки ефективності діяльності підприємства використовують безліч показників, що ускладнює можливість швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища при стратегічному управлінні підприємством.

Доведено, що для комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства доцільно використовувати інтегральні показники, що дозволяє в подальшому на основі проведеного аналізу формувати стратегічний розвиток підприємства (організації). Визначено, що розробка методики розрахунку інтегрального показника ефективності діяльності підприємства дозволить оперативно оцінити ефективність використання всіх ресурсів підприємства.

На основі вивчення факторів, що впливають на ефективність діяльності підприємства, сформовано алгоритм підвищення ефективності діяльності підприємства

Проведено аналіз ефективності діяльності підприємства ДП «ВК «Краснолиманська». Визначено, що підприємство має лінійно-функціональну організаційну структуру, яка характеризується швидким та якісним контролем за діяльністю підрозділів. Проведено аналіз видобутку вугілля підприємством, так, в період 2016-2017 рр. плановий видобуток вугілля виконувався на 100%. Основним джерелом формування чистого доходу підприємства є надання послуг з видобутку вугілля ТОВ «Краснолиманське», частка якої складає 99,4% від загального доходу підприємства. Інші операційні доходи складають 0,6%.

Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства довів, що за підсумками діяльності у 2016 р на ДП «ВК «Краснолиманська» отримано чистий дохід у сумі 191919 тис.грн, у 2017 році збитки підприємства ставили вже 137587 тис.грн. (-87%). В 2020 році збиток підприємства складає 88084 грн.

Аналіз показників ефективності діяльності підприємства першого рівня довів, що за досліджуваний період оцінка економічної ефективності за показниками рентабельності встановлено збиткову діяльність підприємства за рахунок неефективних управлінських рішень. Для підприємства низька рентабельність означає, що організація заробляє прибутку, неадекватно малі за масштабами оборотних активів. Все це в майбутньому може привести до втрати незалежності компанії від зовнішніх сторін.

На ДП «ВУ «Краснолиманська» спостерігається зниження продуктивності праці за 2016-2020 рр майже на 80,6%. Виробіток на 1 працюючого за 2016-2020 рр. зменшився на 44,73% тобто зменшення відбулося на 20,39 тис.грн. в розрахунку на одного працюючого. Аналіз показників ефективності використання трудового потенціалу ДП «ВУ «Краснолиманська» свідчить про неефективність системи управління персоналом внаслідок тяжкого фінансового стану підприємства. Аналіз ефективності основних засобів довів, що спостерігається тенденція зменшення рентабельності основних засобів, за рахунок надмірного зростання вартості основних виробничих засобів, та збитковості підприємства протягом 2016-2020 рр. Рентабельність оборотних засобів зменшилася на 45%.

Питомі капітальні вкладення на ДП «ВУ «Краснолиманська» зменшилися у 2020 році у 4,8 разів в порівнянні з 2016 роком. Рентабельність капітальних вкладень впала на 17%. Проведений аналіз ймовірності банкрутства за методикою Терещенка О.О. та Мартиненка В.П. виявило неефективність роботи всієї системи управління підприємством, підприємство за проведеними розрахунками є банкрутом.

Запропоновано методику визначення оцінки інвестиційної привабливості досліджуваного підприємства ДП «ВК «Краснолиманська», через визначення приросту «вартості бізнесу», яку доцільно використовувати при визначенні управлінських рішень щодо антикризових заходів на підприємстві. Завдання оцінки вартості підприємства вирішується за допомогою багатокритеріальних методів прийняття рішень. Методика оцінки приросту «вартості бізнесу» ґрунтується на методі аналізу ієрархій, що в подальшому що буде сприяти постійному контролю, за показниками ефективності діяльності всіх бізнес-процесів підприємства при прийнятті управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пилипенко С.М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С.452-456. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/94.pdf>
2. Слободняк И.Я., Таровых А.О. К вопросу о сущности категории «эффективность». *Международный бухгалтерский учет*. 2014. № 19(313). С. 56-64.
3. Эффективность по Паретто. Статья Wikipedia. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D1%84%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BF%D0%BE_%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BE
4. Друкер П. Практика менеджмента. Москва: Вильямс. 2007. 389 с.
5. Каплан Р., Нортон Д. Сбалансированная система показателей: от стратегии к действию. Москва: Олимп-Бизнес. 2008. 275 с.
6. Калдор Н. Утверждения о благосостоянии в экономической науке и межличностные сравнения полезности. Москва: Издательство Института Гайдара, 2012. С. 265-268.
7. Маркс К., Энгельс Ф. Теории прибавочной стоимости Собрание сочинений: в 50 т. Т. 26. Ч. 1. Москва: Политической литературы, 1962. 487 с.
8. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: в 2 т. Т2. Москва: Республика, 1992. 473 с.
9. Економічна енциклопедія: у 3 т. за заг. ред. С.В. Мочерний та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. Т. 1. 864 с
10. Економіка підприємства: підручник. За ред. А.В. Шегди. Київ: Знання, 2006. 614 с
11. Економіка підприємства: підручник. за заг. ред. С.Ф. Прокопівного. Київ: КНЕУ, 2009. 449 с.
12. Градобоев Е.В. Особенности оценки эффективности деятельности предприятий: автореф. дис. канд. экон. наук: спец. 08.00.05. Иркутск, 2009. 24 с

13. Полегенька М.А. Теоретична сутність економічної категорії «ефективність». *Агросвіт*. 2016. №10. С.69-74
14. Говорушко Т.А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія. Київ: Логос, 2013. 204 с.
15. Габор С.С. Ефективність як економічна категорія. *Інноваційна економіка*. 2012. № 7. С. 14-17.
16. Касич А.О. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 12. С. 176-179.
17. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія: Полтава. РВВ ПУСКУ, 2008 215 с.
18. Абрамова А.С., Антонюк В.І. Методичні підходи до проведення факторного аналізу рентабельності підприємства. *Молодий вчений*. № 11 (51). С.1086-1091.
19. Савицька О.М., Салабай В.О. Ефективність діяльності управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7126>
20. Гречко А.В., Гречухін А.С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4744>
21. Економічний словник. за заг.ред. Завадського Й.С. Київ: КОНДОР, 2006. 355с.
22. Хомяков В.І. Менеджмент підприємств. Навчальний посібник. Київ: КОНДОР, 2009. 430 с.
23. Рентабельність інвестицій. Стаття Wikipedia. URL: <https://inlnk.ru/bvO5Z>
24. Лепетюха Н.В. Рудська І.О. Інтегральна оцінка ефективності функціонування підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. №14. С. 424-429.
25. Міокова Г.І., Самсонова К.В. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. *Наукові записки КНТУ*. 2011. № 11 (2). С.12-15.

26. Вугільна компанія «Красноліманська». Стаття Wikipedia URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%83%D0%B3%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%8F%C2%AB%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%C2%BB>
27. Сайт ДП ВК «Красноліманська». URL: <https://krasnohimanskaya.com.ua/>
28. Сайт ДП ВК «Красноліманська». Аудиторський звіт 2016-2019 рр. URL: <https://krasnohimanskaya.com.ua/>
29. Терещенко О.О. Багатофакторний дискримінантний аналіз в оцінці ймовірності банкрутства підприємства. *Вчені записки: Наук. зб.* 2004. С. 95 -102.
30. Мирошніченко Г.Б. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з дисципліни «Ризик-менеджмент». Покровськ: ДонНТУ, 2021. 26с.
31. Мартиненко В.П. Запобігання банкрутства підприємств громадського харчування: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.07.05. Харків, 1999. 19 с. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
32. Серединська В.М., Загородна О.М. Економічний аналіз. Навч. посібник. Тернопіль: Астон. 2010. 624 с.
33. Економічний аналіз. Навч. посібник. За ред. Волкової Н.А. Одеса: ОНЕУ, Ротапринт. 2015. 310с.
34. Синькевич Н. І. Економічний аналіз: курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 97 с.
35. Гречко А.М. Прокопенко Я.Г. Діагностика ймовірності виникнення фінансової кризи на ДП «АНТОНОВ» *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. №17. С. 187-199.
36. Терещенко, О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 268 с.
37. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка, фінанси, право*. 2009. №7. С. 26-29.

38. Попова С.П., Пилипенко А.В. Методи оцінки та шляхи стабілізації фінансового стану підприємства. *Наукові записки КНТУ*. 2016. № 20. С.25-36. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/7470/1/ilovepdf_com-13-18.pdf

39. Конєва Н.О., Шаповалова І.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємств. URL: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/16_13.pdf.

40. Комиссарова М.А. Повышение экономической эффективности производственной деятельности угледобывающих предприятий на основе их реструктуризации. автореф. канд. экон. наук. Ростовский экономический университет. Ростов-на-Дону. 2003. 24 с.

41. Метод аналізу ієрархій. Методика оцінки. URL: <https://inlnk.ru/Wyyky>

ДОДАТОК А

Декану факультету економіки та менеджменту
Олейникову О.А.

Студента групи МЕНз-17

Швед С.М.

(П.І.Б.)

Спеціальності 073 Менеджмент

З А Я В А

Прошу затвердити тему випускної кваліфікаційної роботи

«Управління ефективністю діяльності підприємства в умовах стабілізації його фінансово-господарської діяльності» і призначити науковим керівником доц. каф. УФЕБ
Мирошниченко Г.Б.

Дата _____ Підпис _____

Згода наукового керівника

випускної кваліфікаційної роботи _____
(підпис, дата) (П.І.Б.)

Висновок кафедри Затвердити наукового керівника і назву теми випускної кваліфікаційної роботи. Наказ №175 від 19.04.2021 р.

Завідувач кафедри _____
(підпис, дата)

проф. Попова О.Ю.
(П.І.Б.)

Додаток Б

ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ БАКАЛАВРА

Швед Світлани Миколаївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

№ п/п	Назва	Видавництво, журнал (назва, номер, рік) чи номер авторського свідоцтва	Кількість друкованих аркушів	Прізвища співавторів
1	2	3	4	5
1	Методика оцінки вартості державного вугледобувного підприємства в умовах стабілізації його фінансово - економічної діяльності	Всеукраїнська наукова конференція (із зарубіжною участю) «Актуальні проблеми теорії менеджменту, маркетингу та фінансів: наукові ідеї та механізми реалізації», ДВНЗ «ДонНТУ» Покровськ. 2021. С 157-159.	0,1	Мирошніченко Г.Б.

Автор

(підпис)

Швед С.М

(прізвище, ініціали)

Керівник

(підпис)

Мирошніченко Г.Б.

(прізвище, ініціали)

Додаток В

Перелік зауважень щодо оформлення роботи

Означення документа	Документ	Умовна відмітка	Зміст зауваження

Дата _____ Підпис _____